

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष ३३, अङ्क ७ कार्तिकपूर्णिमा (सकिमिलापुन्हि)

नेपाल अधिराज्यव्यापी बौद्ध परियति शिक्षा केन्द्र

परियति धर्म कप शनिङ्ग हौल

(नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा केन्द्र स्थापक अध्यक्ष/संघ उपनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको
६५ औं शुभ जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा सम्पन्न आयोजित बौद्ध परियति धर्म कप शनिङ्ग हौल
प्रारम्भिकताको लागि प्रथम स्थापना सन् १९८९)

नेपालको बुद्धशासनिक क्षेत्रमा आजीवन समर्पित श्रद्धेय संघ उपनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको

६५ औं शुभ जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा सम्पन्न

प्रथम नेपाल अधिराज्यव्यापी बौद्ध परियति हाजिरी जुवाफ प्रतियोगिता

परियति धर्म कप - २०४९

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

वृ.सं. २५४९ ने.सं. ११२६ सकिमिलापुन्हि २०६२, कार्तिक पूर्णिमा वर्ष ३३ अंक ७

The Ananda Bhoomi A Buddhist Monthly:

Year. 33 No. 7

बुद्ध वचन

यो सहस्सं सहस्सेन-सङ्गामे मानुसे जिने ।
एकपञ्च जेय्य अत्तान्न-स'वे सङ्गामजुत्तमो ॥४॥

अडाईमा हजारैलाई जित्नुभन्दा आफूलाई
जित्न सक्नेलाई नै संग्रामजित् भन्दछन्

कार्यालय ठेगाना

आनन्दकुटी विहार गुथि

पोष्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

फोन : ४२७१४२०, फ्याक्स : ४२२८०९७

ई-मेल : anandkutibihar@ntc.net.np

विषय सूची

१) सम्पादकीय	-	२
२) पाठक प्रतिक्रिया	-	३
३) नेपाल अधिराज्यव्यापी ...	-सुखी हेतु डेस्क	४
४) जीवनसँग स्वतन्त्रताको	-कोण्ड्य	७
५) बुद्ध धर्म र बौद्ध धर्म-यथार्थ ..	-भिक्षु सुशील	१०
६) सारिपुत्रया जीवनी	-रचना वज्राचार्य	११
७) डा. सानुभाइज्यूको लेखको ..	-आचार्य धर्मवज्र	१२
८) प्यंगू आर्य सत्य	-आचार्य भिक्षु कुमार	१५
९) बुद्ध धर्म दुने अलौकिक ..	-बुद्धाचार्य शाक्य	१९
१०) My Diary of My Experience ..	-Subhaya Tuladhar	२१
१३) Being Good	-Ven. Master Hsing Yun	२३
(Buddhist Ethics for Everyday Life)		
१४) Image Of Buddha:	-Translated By Ven. Upatissa	२५
१५) बौद्ध गतिविधि	-	२८

आवरण पृष्ठ

सन् १९७४ मा थाइलैण्ड भ्रमणको क्रममा
बैककमा प्रवचन दिनुहुँदै दिवंगत
मिक्षु डा. अमृतानन्द महास्थविर

वार्षिक रु. १५०१-

एकप्रति रु. १५१-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गर्नु

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका
आनन्दभूमि

निर्देशक

भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविर

सल्लाहकार

भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर
तीर्थनारायण मानन्धर

सम्पादक

भिक्षु धर्ममूर्ति

प्रबन्ध सम्पादक

संघरत्न शाक्य

व्यवस्थापक

डा. अनूप श्रेष्ठचार्य

सहयोगी

भिक्षु प्रज्ञारत्न/श्री अशोक

आर्थिक व्यवस्थापक

माणिकरत्न शाक्य

विशेष सहयोगी

त्रिभुवनधर तुलाधर

सहयोगी

मणिरत्न तुलाधर

सहयोगी

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघः),
भिक्षु मैत्री महास्थविर (लुम्बिनी), अ. इन्द्रावती,
सत्यना शाक्य, उर्मिला महर्जन, सरिता अवाले,
नरेश वज्राचार्य/विद्यादेवी शाक्य (बुटवल),
सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा), याम शाक्य (बेनी),
सर्जु वज्राचार्य (पाल्पा), उत्तम बुद्धाचार्य (पोखरा),
कृष्णप्रसाद शाक्य (बाग्लुङ), विजय गुरुङ (लमजुङ),
शेखर शाक्य (नारायणगढ),
सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा),

कम्प्युटर सज्जा

तथा

आवरण सज्जा

नसना कम्प्युटर सर्भिस, ४२४७०६५

मुद्रण

सुप्रवाह प्रकाशन प्रा. लि., ४२८०६१४

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुथि
आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

सम्पादकीय

पञ्चशील (सदाचार)

वास्वतमा बुद्धधर्म भक्तिमार्ग होइन। विवेक बुद्धि पूर्ण भई अनुगमन एवं अनुशरण गर्नुपर्ने व्यवहारिक धर्म हो यो।

बुद्ध भन्नुहुन्छ -

"पञ्चवन्तस्सायं धम्मो नायं दुप्पज्जस्स" अर्थात् यो धर्म (बुद्ध धर्म) बुद्धिमान एवं विवेकशील व्यक्तिको लागि हो। मूर्खहरूका लागि होइन। बुद्ध हाम्रा मार्ग प्रदर्शक मात्र हुनुहुन्छ। बुद्ध अनुयायी त्यो व्यक्ति हो जसले बुद्ध शिक्षालाई अनुसरण गर्दछ। अन्धानुकरण गर्नु नै बुद्ध शिक्षा विपरित जानु ठहरिन्छ। त्यसकारण बुद्ध शिक्षा अनुशरण गर्ने अनुयायीहरूले अन्धानुकरणबाट टाढा रहनु पर्छ।

बुद्धको मूल शिक्षा नै शील, समाधि र प्रज्ञा हो। शीलको अर्थ नै सदाचार, संयमित र अनुशासित हुनु हो। संयमित भन्नु नै शरीर, वचन र मनलाई नियन्त्रणमा राख्नु हो। यसलाई बुद्धशिक्षा भित्रको महत्वपूर्ण कुरा भनेपनि हुन्छ। यो कार्य गर्न असम्भव नभएपनि गान्धो चाहिँ अवश्य छ।

बौद्ध साहित्यमा पञ्चशील शब्द उल्लेख गरिएको मात्र होइन कुनै पनि कार्यक्रम संचालन गर्नु अगाडि थेरवादी भिक्षु भिक्षुणीहरूको नेतृत्वमा पञ्चशील प्रार्थना गराउने चलन चल्ति रहेकोछ। हुनत बुद्धको विचार अनुसार पञ्चशील भनेको प्रार्थना र ग्रहण गर्नका लागि मात्र नभई यो पालन नै गर्नुपर्ने नीति हो। पञ्चशीलमा प्राणीहिंसा नगर्नु, चोरी नगर्नु, व्यभिचार र भ्रष्टाचार नगर्नु र मादक पदार्थ सेवन नगर्नु आदि पाँच नियमहरू पर्ने आउँछ। पञ्चशील साधारण गृहस्थीहरूले पनि पालन गर्नुपर्ने नियमहरू भनी उल्लेख गरिएकोछ।

अब हिंसा नगर्नु भन्ने नियम बुद्धले किन प्रतिपादन गर्नु भएको होला, यतातर्फ एकपटक ध्यान दिऔं। वैदिककालदेखि अद्यावधिसम्म धर्मको नाममा बलि दिने प्रथा चलन चल्तिमा आइरहेको कुरा सबैलाई थाहा भएकै कुरा हो। एकदुईवटा पशुपंक्षी मात्र होइन लाखौं बोका र रांगाहरू धर्मको नाममा हिंसा गर्ने कार्य अन्याय मात्र नभई महापाप नै हो भन्ने गर्छन् हिंसा विरोधहरू। हुन पनि हो धर्मको नाउँमा प्राणी हिंसा गर्ने कार्य कसरी धर्म हुन्छ र? त्यसैले होला बुद्धले पञ्चशीलमा पहिलो शिक्षा नै प्राणी हिंसा नगर्नु भनी सिकाउनु भएको।

हुनत बडा दशैँमा काठमाडौँको तलेजु भवानी मन्दिरमा मात्र विजया दशमीको उपलक्ष्यमा १०८ रांगा र बोकाको बलि चढाउनु पर्छ रे। यसरी नै भक्तपुर दुर्गा मन्दिरमा ५५ रांगा र बोका काटिन्छ भने अधिराज्यभर लाखौं प्राणीहरूलाई धर्मको नाममा बलि चढाउने गरिन्छ। पोखरा र धरानमा पनि एक मन्दिरमा दिनकादिन हजारौं प्राणीहरूलाई बलि चढाउने चलन रहेछ। धर्मको नाममा गरिदै आएको कस्तो अनौथो संस्कृति हो यो?

मासु खाने इच्छाले हिंसा गर्नु र धर्मको नाममा हिंसा गर्ने कार्यमा धेरै भिन्नता रहेको हुन्छ। आफूलाई मासु खाने इच्छा लागे आफैँले प्राणी हिंसा गर्ने र गराउनु पर्छ भन्ने केही छैन। विक्रीको लागि पसल पसलमा राखिएका मासु किनेर खाए पनि केही आपत्ति छैन। हुनत हेलम्बुका शोर्पाहरूले आफूले हिंसा गरेर मासु खाँदैनन् रे। भगवान् बुद्धले पनि मासु खान नै हुन्न भन्नु भएको पनि त छैन। त्यसो त खान नै पर्छ, खान उचित छ भन्नु भएको पनि छैन। तर उहाँले प्राणी हिंसा बिलकुल नगर्नको लागि शिक्षा सिकाउनु भएको चाहिँ अवश्य छ। यसलाई हामी सबैले गम्भिरतापूर्वक, विवेक बुद्धि पुऱ्याई मनन गर्न अत्यावश्यक छ।

स्तरीय लेखको कमी

विगत ३३ वर्षदेखि निरन्तर यो आनन्दभूमि विगत केही खुशीकै कुरो हो । तर पनि समयको आनन्दभूमि र हालको अन्तर पाइनु र लेखहरू पनि लेखाईलाई त्यागेका हुन् वा लेखाई पाउन सकेनन् । आशा छ लिखित स्तरीय लेख पढ्न पाइयोस् ।

चलिरहेको एक मात्र बौद्ध मासिक पत्रिका वर्षदेखि रगिन पृष्ठमा प्रकाशन हुनु तरकारीमा नूनको कमी भै विगतको आनन्दभूमि लेख/रचनाहरूमा धेरै नै स्तरीय नहुनुले बौद्ध विद्वानहरूले प्रति वितृष्णा जागेका हुन् थाहा भविष्यमा बौद्ध विद्वानहरूद्वारा

गणेशबहादुर गुरुङ
लमजुङ

तिती सत्य

कहाँबाट शुरू गरूँ म यो
कविता नामको जीवन कहाँनी ।
कुन उद्देश्यले लेखूँ म यो
निरर्थक प्रयास गरूँ कसरी ॥१॥

शान्ति वकालत गरूँ त
भएकोछ त्यो सबैको सरोकार ।
ज्ञानको वकालत गरूँ त
छैन म त्यसको भागीदार ॥२॥

हत्या हिंसा नगरूँ भनु त
कस्तो आदर्शन बाङ्छौ भन्छ यहाँ ।

चोरी महापा भनूँ तः
आफै छु त्यसमा सामिल यहाँ ॥३॥

व्यभिचार नगरूँ भनु त
शुद्ध छैन यहाँ म लेखूँ कसरी ।
सुरापान नगरूँ भनु त
अछुतो छुइन त्यसमा म पनि ॥४॥

शान्ति नै चाहियो भनूँ त
आफ्नै छ कलुषित बिचार पनि ।
पराईलाई दोष दिऊँ त
आफ्नै महलमा छ खिचातानी

नेपाल अधिराज्यव्यापी परियति केन्द्र बौद्ध हाजिरीजवाफ रनिङ्गशील्ड प्रतियोगिता परियति धम्म कप २५४८ सम्पन्न

-सुखी होतु डेस्क

बुद्ध जन्मभूमि नेपाल अधिराज्यमा बुद्ध, बुद्धधर्म, बौद्ध संस्कृति, इतिहास र दर्शन विषयलाई सरल एवं व्यवहारिक तवरमा विगत वि.सं. २०१९ सालदेखि व्यवस्थितरूपमा धर्मको अध्ययन गर्ने परम्परालाई निरन्तररूपमा अध्ययन-अध्यापन गराउँदै आइरहेजस्तै नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाले आफ्नो धार्मिक उद्देश्यमुताविक जनमानसमा बुद्धशिक्षाको व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने कार्यमा अहं भूमिका निभाउँदै आइरहेको छ। वर्तमान नेपालका संघउपनायक श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरद्वारा

महास्थविरको ८५ औं शुभजन्मोत्सवको अवसरमा उहाँको बुद्धशासनिक योगदानलाई स्मरण गरी बुद्धभूमि नेपाल अधिराज्यव्यापी नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा केन्द्रहरूबीच "परियति धम्म कप" बौद्ध हाजिरी जवाफ रनिङ्गशील्ड प्रतियोगिता सुखी होतु नेपालको मूल आयोजकत्वमा आरम्भ गरिंदै जाने अवधारणाअनुरूप सो कार्यलाई कार्यरूप दिन गत आश्विन १८-२२ सम्म विभिन्न चरणमा सम्पन्न हुनु बुद्धशासनानुरागी सबैका लागि सुखद विषय हो।

नेपाल अधिराज्यमा प्रचलित बौद्ध परियति केन्द्रहरूबीच आपसी सौहार्द्रपूर्ण वातावरणमा रचनात्मक क्रियाकलापहरूद्वारा नेपालको बुद्धशासनको अभिवृद्धिमा संलग्न गराई दक्ष जनशक्ति तयार पार्नमा उत्प्रेरित गराउँदै लाने उद्देश्यवोकी परियति शिक्षाका संस्थापक नेपालका श्रद्धेय संघउपनायक श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको ८५ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा बुद्धभूमि नेपाल

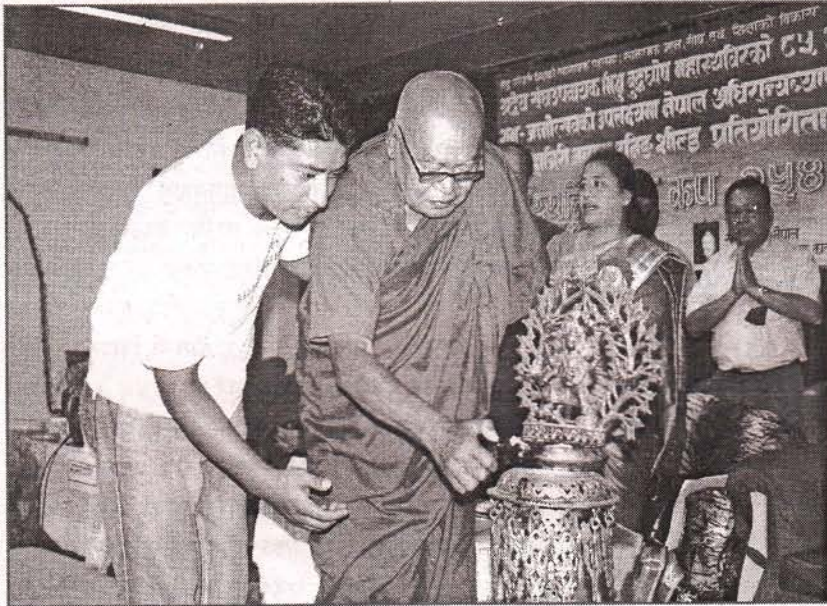
स्थापित, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा संचालित, धर्मप्रेमी दाता, शिक्षक-विद्यार्थी, स्वयंसेवीहरूको सश्रद्धा र आस्थाका कारण नेपाल बौद्ध परियति शिक्षासँग सम्बन्धित शाखाकेन्द्र, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन-अध्यापन तथा अभ्यासमा निरन्तर अभिवृद्धिका लागि विभिन्न क्षेत्रबाट व्यापक प्रयास भइरहनु सुखकर-सुखद र सहाहनीय विषय हो। यसै सन्दर्भमा "बौद्ध परियति शिक्षाको सकारात्मक पहलमा रचनात्मक ज्ञान, सीप एवं शिक्षाको विकास" को नारा दिई नेपालको बुद्धशासनिक क्षेत्रमा आजीवन समर्पित श्रद्धेय संघउपनायक भिक्षु बुद्धघोष

अधिराज्यव्यापी अन्तर परियति केन्द्रहरूबीच परियति धम्म कप-२५४९ बौद्ध हाजिरी जवाफ रनिङ्गशील्ड शुभारम्भ गरी उहाँ श्रद्धेय बुद्धशासनिक व्यक्तिलाई यो परियति धम्म कप समर्पण गरिएको छ, भने उक्त कपको संरचनामा नितान्त धार्मिक प्रतिकात्मक अभिसोच समेटिएको छ, जसअन्तर्गत धर्मचक्रलाई चतुर्परिषदअन्तर्गत भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक तथा उपासिकारूले प्रचार-प्रसारस्वरूप घुमाउँदै अगाडि बढाइरहेको आकृतिमा ढालिएका छन्। करिब १३ किलोग्रामको ढलौटमा ढालिएको सो शील्डलाई सुनको मोलम्या लगाइएको छ। पहिलो पटक स्थापना गरिएको "परियति धम्म कप

" रनिङ्ग शीलडलाई मूल आयोजक सुखी होतु नेपालले सुरुवातका तीनवर्ष मात्र लगातार सञ्चालन गर्ने र त्यसपछि भविष्यमा नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा परिषदकै मातहतमा निरन्तररूपमा नियमावली निर्माण गरी प्रत्येक डुच्छुक केन्द्रहरूकाबीच व्यवस्थितरूपमा संचालनार्थ हस्तान्तरण गरिने सामूहिक सहमतिपूर्ण योजना तर्जुमा गरिदै जाने छ भने सुखी होतुले त्यतिबेलासम्म परियत्ति कपका लागि यौटा छुट्टै कोष स्थापना गरी परियत्ति परिषदलाई हस्तान्तरण गर्ने उद्देश्यका साथ लागि परेको छ ।

सुखी होतु नेपालका अध्यक्ष भिक्षु कोण्डन्यको मूल उयोजकत्व एवं सुखी होतुका सचिव भिक्षु निगोध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिताका संयोजक तथा आर्थिक संयोजक त्रिभुवनधर

डंगोल, खाद्य व्यवस्थापनमा जल समान शाक्य, रत्नकाजी माली र राजेन्द्र महर्जन (ज्ञानभद्र), स्थान प्रबन्धमा शकुन्तला प्रधान, अनिल प्रजापति र कवि मानन्धर, अतिथि सत्कारमा गंगाराम महर्जन, शान्ति महर्जन र जोतिक नापित, श्रृङ्गार व्यवस्थापनमा श्रामणेर उत्तमो, राजु मानन्धर र श्याम महर्जन, स्वयंसेवक परिचालनमा विनोद महर्जन, राकेश महर्जन र उत्तमधर महर्जन, सरसामग्री प्रबन्धमा राम शाक्य, रेवत महर्जन र राजेन्द्र महर्जन, फोटो तथा क्यामेरामा रामकृष्ण महर्जन, पुरस्कार व्यवस्थापनमा सुनकेशरी श्रेष्ठ र नन्दमाया माली, प्राविधिक व्यवस्थापनमा विनोद महर्जन, बिक्रि महर्जन र बासुदेव देसार, विशेष सहयोगमा डा. गणेश माली, नेमवीर शाक्य, सुकराज शाक्य र महेन्द्ररत्न शाक्यले योगदान गर्नुभएको थियो ।

यसरी नै प्रतियोगितालाई सफल पार्न विविध सहयोगमा पद्मज्योति, ठाकुरमान शाक्य, द्रव्यमान सिं तुलाधर, डा. वज्रराज शाक्य, डा. लक्ष्मण शाक्य, पञ्चवीर सिं तुलाधर, त्रिरत्न मानन्धर, अ. ज्ञाणवती, अ. सुजाता, अ. ज्ञाणसीला, सकुन्तला प्रधान, अ. अग्गजाणी, सविता धाखा, किरण भाई वज्राचार्य, सञ्जीव शिल्पकार, विश्वधर तुलाधर, डा. केशरी मानन्धर, वीणा कसाकार, भिक्षु बोधानन्द, बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय परिवार, बौद्ध महिला संघ, नेपालले

तुलाधर रहेको यस प्रतियोताका लागि श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविर (धर्मानुशासक- अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ), श्रद्धेय भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर (अध्यक्ष- अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ) तथा श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर (सहशिक्षाध्यक्ष- नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा) धर्मानुशासक हुनुहुन्छ भने भिक्षु पञ्जालोक महास्थविर, भिक्षु बोधिज्ञान, अनागारिका धम्मवती, धर्मरत्न शाक्य "त्रिशुली" तथा सुश्री अमिता धाखा शाक्य सल्लाहकार हुनुहुन्छ ।

प्रचार प्रसारमा भिक्षु संघरक्षित र श्रामणेर जनक, जनसम्पर्क संयोजनमा राजु महर्जन र फल समान शाक्य, सन्दर्भ पाठ्य सामग्री निर्माण दलमा श्री. पदुम, श्री. सुजात र सरिता अवाले र समारोह प्रबन्धमा भिक्षु पञ्जारत्न र भिक्षु पञ्जाविमल, अर्थ व्यवस्थापनमा सुरेश महर्जन, सुरज महर्जन र बसन्त माली, यातायात व्यवस्थापनमा हरिगोपाल महर्जन र संघरत्न

योगदान गर्नुभएको हो ।

सो "परियत्ति धम्म कप" रनिङ्ग शीलडलाई प्रतियोगितामा प्रथम हुने टोलीबाट नै सुरक्षितका साथ राखिनु पर्ने तथा सो रनिङ्ग शीलडलाई लगातार तीन पल्ट जित्नेपछि मात्र पच हुने नियमलाई संशोधन गरी जुन समूहले पहिलो चोटी तीन पटक जित्ने हुन्छ सोही टोली "परियत्ति धम्म कप" रनिङ्ग शीलड सदाको लागि आफ्नो गर्न सक्षम हुने अर्थात पच गर्न सक्ने हुने कुरा सार्वजनिक गरिएको छ । यसरी नै जितिसकेको समूहबाट कप फिर्ता ल्याउने क्रममा मूल वरिजिनल कपको प्रतिकृति-प्रतिलिपि पनि प्रदान गरिने भएको छ । प्रतियोगिताका लागि विशेषतः ज्योति परिवार, त्रिभुवन धर तुलाधर, पञ्चवीर सिं तुलाधर, ललित वीर सिं तुलाधर, बुद्धरत्न महर्जन, विश्वधर तुलाधर, सुवर्ण तुलाधर लगायत अन्यदाताहरू सबैलाई सुखी होतु साधुवादका साथ सुस्वास्थ्यको कामना पनि गर्दछ । बुद्धभूमि

नेपाल अधिराज्यमा निरन्तररूपमा प्रचलित रहेका बौद्ध परियत्ति केन्द्रहरूबीच आयोजना गरिदै जाने "परियत्ति धम्म कप" रनिङ्ग शील्ड प्रतियोगितालाई सुव्यवस्थित ढंगबाट निरन्तरता दिदैजानु सुखी होतु नेपाल सम्पूर्ण सौजन्य दाताहरूलाई साधुवाद व्यक्त गर्दछ भने सहयोगको निरन्तर अपेक्षा पनि राख्दछ ।

पहिलो चरण चारवटा, दुतीय चरण सेमिफाइनल तथा अन्तिम चरण फाइनल प्रतियोगितामा क्रमशः भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर, भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, डा. वज्रराज शाक्य, अनागारिका धम्मवती, द्रव्यमान सिं तुलाधर, माननीय संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उद्द्यन मन्त्री श्री बुद्धिराज वज्राचार्यको प्रमुख आतिथ्यत्व तथा आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, उपासिका सकुन्तला प्रधान, धर्मरत्न शाक्य विशुली, दो. मागुणवती, ठाकुरमान शाक्य, भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरको सभापतित्वमा प्रतियोगिता संचालन भएको थियो । यसरी नै भिक्षु प्रजालोक महास्थविर, अनागारिका सुजाता, महेन्द्ररत्न शाक्य, भिक्षु बोधिज्ञान, रीना तुलाधर, डा. गणेश माली, दुण्डवहादुर वज्राचार्य, डा. केशरी वज्राचार्य, रत्नसुन्दर शाक्य, अनागारिका अग्गजाणी, भिक्षु धर्ममूर्ति, अ विमलजाणी, सुवर्ण शाक्य, भिक्षु राहुल, विरत्न मानन्धर, अमिता धाखा निर्णायक मण्डलमा बसी अहं भूमिको निभाइएको सो प्रतियोगितामा क्रमशः संजीव शिल्पकार, श्रामणेर पदुम, भिक्षु संचरक्षित, श्रामणेर सुजात, सुश्री नानीशोभा शाक्य तथा भिक्षु कोण्डन्यले प्रश्नकर्ता-क्वीज मास्टरको भूमिका निर्वाह गर्नुभएको थियो । नेपाली भाषा माध्यमबाट संचालित सो प्रतियोगिताका लागि पाठ्य सामग्रीकारूपमा सम्यक् सम्बुद्ध, बुद्धघोष जीवनी, धम्मपद, विश्वमा बुद्धधर्म, बौद्ध सामान्य ज्ञान (बुद्धघोष), परियत्ति सामान्य ज्ञान, बौद्ध सामान्य ज्ञान (बौद्ध दर्पण), बौद्ध प्रसिद्ध व्यक्तित्वहरू, बौद्ध संस्कृति समावेश गरिएका थिए । यसपालि नेपालको परिप्रेक्षमा नौलो आयामयुक्त तवरमा आधुनिक कम्प्यूटर प्रविधिको सदुपयोगस्वरूप L.C.D Monitor Computer मा प्रश्न Display गरी प्रत्येक सहभागीहरूलाई कम्प्यूटर उपलब्ध गराइएको थियो भने यो सबैभन्दा आकर्षक एवं रोचक प्रस्तुती पनि यसै प्रविधिको प्रयोग नै भएको थियो ।

अधिराज्यव्यापी संचालि केन्द्रहरूबीच समयमै नाम दर्ता गराएका १) न.म.श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुर, २) ज्योति विहार, चापागाउँ, ३) अमरापुर विहार, बुँगमती, ४) जितापुर विहार, खोना, ५) विश्वशान्ति विहार, नयाँबानेश्वर, ६) परोपकार उच्च मा.वि. काठमाडौं, ७) वेलुवन विहार, थेचो, ८) बुद्धआदर्श मा.वि. लुम्बिनी, ९) बौद्धजन विहार, सुनाकोठी, १०) यशोधरा विद्यालय, ललितपुर, ११) अमृतबौद्ध आनन्दकुटी, स्वयम्भू, १२) संधाराम विहार, ढल्को, १३) सुवर्णछत्रपुर विहार, लुभू, १४)

गौतमी विहार, लुम्बिनी, १५) ज्ञानज्योति केन्द्र, स्वयम्भू, १६) समग्र परियत्ति केन्द्र, कीर्तिपुर, १७) भानु मा.वि. रानीपोखरी, १८) पाटी-विहार, धिमी, १९) डि.ए.भि. स्कूल, जावलाखेल, २०) कान्ति इश्वरी मा.वि., काठमाडौं, २१) कन्या मन्दिर उच्च मा.वि. काठमाडौं, २२) मुनि विहार परियत्ति केन्द्र, भक्तपुर, २३) शाक्यसिंह विहार, ललितपुर, २४) प्रणिधिपूर्ण विहार, बलम्बु, २५) दीपंकर परियत्ति केन्द्र, नागबहाल, २६) रानीपानी परियत्ति केन्द्र, काभ्रे, २७) बोधिचर्या विहार, बनेपा, २८) धर्मकीर्ति विहार, काठमाडौं, २९) अरुण उपत्यका, संखुवासभा, ३०) सुलक्षणकीर्ति विहार, कीर्तिपुर गरी जम्मा ३० वटा समूहले भाग लिएका थिए । सो प्रतियोगिता पहिलो चरणबाट क्रमशः वेलुवन विहार, थेचो, बुद्धआदर्श मा.वि. लुम्बिनी, ज्योति विहार, चापागाउँ तथा परोपकार उच्च मा.वि. काठमाडौं पहिलो हुने चार समूह सीधै फाइनल प्रतियोगितामा प्रवेश गरेका थिए भने धर्मकीर्ति विहार, काठमाडौं, विश्वशान्ति विहार, नयाँबानेश्वर, गौतमी विहार, लुम्बिनी, अमृतबौद्ध आनन्दकुटी, स्वयम्भू, शाक्यसिंह विहार, ललितपुर, दीपंकर परियत्ति केन्द्र, नागबहाल, जितापुर विहार, खोना, तथा कन्या मन्दिर उच्च मा.वि. काठमाडौं दोश्रो र तेश्रोस्थान प्राप्त गरी ८ समूह सेमिफाइनमा प्रवेश गरेका थिए भने सेमिफाइनबाट प्रथम, दुतीय र तृतीय हुनेहृद् दीपंकर परियत्ति, शाक्यसिंह परियत्ति केन्द्र र गौतमी विहार, लुम्बिनी फाइनल राउण्डमा प्रवेश गरेका थिए । अत्यन्त प्रतियोगात्मकरूपमा संचालित फाइन प्रतियोगितामा दीपंकर परियत्ति प्रथम, ज्योति विहार चापागाउँ दुतीय, शाक्यसिंह विहार थैना तृतीय, बुद्ध आदर्श लुम्बिनी चौथा भएका थिए ।

प्रथम, दुतीय, तृतीय स्थान प्राप्त गर्नेहरूलाई जनही क्रमशः रु. १५००, १००० र ५०० तथा सम्पूर्ण सहभागीलाई रु. १०० का दरले जम्मा रु. १०,२००/- नगदसहित प्रमाणपत्र, मेडल-तस्मा, बुद्धमूर्ति, टिशर्त, स्टेशनरी, धार्मिक पुस्तक आदि पुरस्कार प्रदान गरी हौसला प्रदान गरिएको थियो । प्रथम हुने दीपंकर परियत्ति केन्द्र, नागबहाललाई प्रमुख अतिथि माननीय संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उद्द्यन मन्त्री श्री बुद्धिराज वज्राचार्य, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर तथा नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका सहशिक्षाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरले संयुक्तरूमा "परियत्ति धम्म कप-२५४९" उल्लासमय वातावरणमा हस्तान्तरण गरिएको थियो । सोही बेला दाता, अतिथि, निर्णायक, सहभागी सम्पूर्ण विद्यार्थी, सम्पूर्ण टोली तथा सम्बद्ध सहयोगी सबैलाई उहाँहरूको योगदानलाई कदरस्वरूप सहयोग विधा र अलग अलग नाउँ उत्कीर्ण गरी स्नेहको चिनो प्रदान गरिएको थियो ।

"चिरं तिष्ठतु सद्धम्मो "

“जीवनसंग स्वतन्त्रताको सवाल हुन्छ नै”

कोण्डन्य

स्वतन्त्रता एउटा भावनात्मक शब्द हो । जो कोहि स्वभावतः स्वतन्त्र हुन चाहिरहन्छन् । वस्तुतः मानवहरू आफ्नै स्वभावले नै स्वतन्त्रप्रेमी भइरहन्छन् । स्वयं व्यक्ति प्रभुत्व सम्पन्न हुने इच्छा गर्दछ र त्यो बाध्य नियन्त्रण बिना अगाडि बढ्न खोज्छ – अखिर यही नै त स्वतन्त्रता हो । व्यक्तिगत स्वतन्त्रता व्यक्तिको विकासको लागि नभई नहुने तत्त्व हुन् । यसले नै मानवहरूमा आत्म विश्वास तथा आत्मनिर्भरता उत्पन्न गराउने गर्दछ । त्यसैले स्वतन्त्रता मानवहरूको जन्मसिद्ध अधिकार र साथै मौलिक हकका रूपमा अगाडि उभिएको छ । यहाँ पश्चिमी विद्वान श्री इंगरलेसको भनाई लाई यसरी स्मरण गर्न सकिन्छ – जसरी आँखाको लागि ज्योति हो, त्यसरी नै फूलको लागि वायु हो, मनुष्यको निमित्त प्रेम हो, त्यसरी नै मानवात्माको निमित्त स्वतन्त्रता हो ।

कुनै पनि धर्म, समाज र राज्यले व्यक्तिको स्वतन्त्रतामा हस्तक्षेप गर्ने कोशिश अमानवीय व्यवहार हो । स्वतन्त्रता भनेको यस्तो चीज हो, जसलाई जो कसैले पनि त्यत्तिकै खोस्न दिएर नतमस्तक भएर बस्दैन । त्यसबेला मात्र कुनै पनि मानिस स्वतन्त्रता खोस्न दिन बाध्य हुन्छ, जतिबेला उ विवशतामा अल्झिरहन्छ र मजबुरी अवस्थामा जिउन बाध्य हुन्छ । तर यो संसारमा यस्ता मानव समूह पनि छन् जो शोषण र उत्पीडनपूर्ण दवाव दिएर हत्या-आतंक मच्चाएर, भय-त्रास उत्पन्न गराएर हाम्रो मौलिक हक “स्वतन्त्रता” को अस्मिता खोस्न लालायित भइरहन्छन् । यी प्रवृत्ति हावीव्यक्तिहरूमा अब्राहम लिंकनको विचार प्रवाहित हुने कार्य वा हृदयदेखि नियाल्ने कार्य भए राम्रो होला कि ! – “जसले अर्कोलाई स्वतन्त्रताबाट बन्चित गर्न खोज्छ, ऊ स्वयं पनि स्वतन्त्रताका अधिकारी होइनन् ।”

रूसको भनाईलाई हेर्दा – “मानिस स्वतन्त्रले जन्मिन्छ, तर सभ्यताको वृद्धि संगसंगै स्वतन्त्रताको पनि ह्रास हुँदै जान्छ ।” त्यसैले मानव जन्मजात स्वतन्त्र भएर पनि उ परतन्त्रताको जालमा अल्झिएमा उसले आफूमा विद्यमान क्षमता-प्रतिभा- शीप- सबलता आदि कुनै पनि कुरालाई बाहिर प्रदर्शन गर्न असमर्थ हुन्छ । स्वतन्त्रताको राज्य भएको ठाउँमा जो कुनै साधारण जनताले आफूभित्र अन्तर्निहित लुकिरहेका असाधारण प्रतिभा प्रदर्शन गर्न सौभाग्य प्राप्त हुनेछ । त्यसैले जो स्वतन्त्र छ, उसबाट मात्र साहित्य, विज्ञान, धर्म र कला आदिको वृद्धितर्फ कार्य हुन सक्दछ । हामीलाई अवगत नै भएको कुरा हो कि आज विश्वमा फ्रान्सेली राज्य क्रान्ति जस्तो अनेकन क्रान्ति भइसक्यो । तर किन भए त ? हो, मूलतः पहिले भएका क्रान्तिको मुख्य आवाज नै स्वतन्त्रता, समानता र भातृत्वको

सिद्धान्तमा अडिएको हुन्छ । कसै-कसैले त मानिसहरूलाई खानलाउन मात्र पुगेपनि पुग्छ, विचार स्वतन्त्रता आदिको कुनै जरूरत नै छैन भनी मानव मस्तिष्कको विकासमा ताल्चा मारी, बग्गी (घोडा) लाई जस्तै सीधा दौडाउने मात्र हेरिरहन्छ । हुन त एउटा मैना चरालाई मात्र पनि राजदरबारमै किन नहोस्, त्यहाँ सुनको पिन्जरामा राखी दरबारीया खानपिनको व्यवस्था नै गरिएतापनि उ त्यहाँ सुखी र खुशी हुन सक्दैन । खुल्ला आकाशमा जीवन जिउने क्रममा यद्यपि उ खान, पिउन जतिसुकै संघर्ष- दुःख भोग्नु परेतापनि आनन्दपूर्वक सुनको पिन्जरामा बसी मिठो मिठो राम्रो खान, पिन भएतापनि स्वतन्त्रता विहीन त्यसस्थलबाट जसरी हन्छ, उ मुक्त हुन मात्र क्षण-प्रतिक्षण विचार गरिरहन्छ । परतन्त्रतामा उकुस-मुकुस वातावरणमा बस्न कुनैपनि प्राणी आफ्नो स्वेच्छाले तयार हुँदैन भने एक चेतनशील एवं विवेकशील मानव परतन्त्रताबाट बच्ने कोशिस गर्नु त अस्वभाविक कुरा नै भएन ।

अखिर बुद्धिको विवेकबाट नै मानव र पशु बीचको भेद देखिएको हो र त्यस बुद्धिलाई जसरी मन लाग्यो त्यसरी खेलाएर नयाँ नयाँ विचारधारा संसारको अगाडि प्रस्तुत गर्न स्वतन्त्रता दिनुपर्छ भन्ने अभिमत राख्नेहरू पनि यहाँ नभएका होइनन् । जेसुकै होस् तर मानव स्वतन्त्रतामा ताल्चा मार्ने प्रवृत्तिलाई दूरगामी मान्न सकिदैन । जहाँ एकले अर्कोलाई आफ्नो बसमा राख्ने, बाँच्ने प्रयत्न गर्न खोज्छ, त्यहाँ उ अर्कोको अधीनमा बस्नुभन्दा स्वतन्त्र हुने प्रबल इच्छा तर्फ आकर्षित हुन्छ, जुन कुरा उसलाई कसैले भन-सुन नै नगरी स्वयं स्वतन्त्रता प्राप्तार्थ अगाडि बढ्ने भाव पैदा हुनेगर्छ । त्यसैले अरुको स्वतन्त्रता खोस्ने प्रवृत्तिको परिणाम अवश्यमेव भयानक नै हुन्छ भन्ने कुरा हिजोको इतिहास साक्षीको रहेको प्रमाणको रूपमा हाम्रो अगाडि छ ।

स्वतन्त्रता पनि थरिथरिका छन् । जस्तो कि प्राकृतिक स्वतन्त्रता, राष्ट्रिय....., सामाजिक....., आर्थिक....., राजनैतिक....., र धार्मिक स्वतन्त्रता आदि । धार्मिक स्वतन्त्रताको सवालमा चर्चा गर्दा ४६ सालको जनआन्दोलनपछि हामीकहाँ प्रजातन्त्रको स्थापना भयो भन्ने गरिन्छ । तरपूर्ण रूपमा धार्मिक स्वतन्त्रता र प्रजातन्त्रको उपभोग आजसम्म जनताले गर्न सकिरहेका छैनन् । यहाँ धर्मको नाममा राजनीति भइरहन्छ भने राजनीतिकै नाममा धर्मलाई समेटिरहेकाहरू पनि छन् भन्ने कुरा हामी सबैलाई थाहा छ । सम्भन्धन लायकको कुरो यो हो कि सकल जनताको अन्तर हृदयदेखि प्रस्फुटित आवाज नै आन्दोलनको सफलताको द्योतक हो र मूल कारण हो । तर ४७ सालमा जब देशलाई कहाँ कसरी र कुन

तवरबाट अगाडि बढाउने भन्ने नीति नियम र वा संविधान जनता समक्ष आए, तब संविधान सुभाष आयोगले त्यही ४६ सालमा एउटै स्वर र तालमा तत्कालीन सत्ताको विरुद्धमा आवाज बुलन्द गरेका, अझ आफ्नो प्राणाहुति समेत दिएका वीर शहीदहरूको भावनालाई बेवास्ता मात्र गरेका नभई त्यही जनताहरूकाबीच काखा र पाखापूर्ण असमान भेदभाव दृष्टिलेपूर्ण नीति अवलम्बन गरियो। जस्तै गर्दा एउटै मात्र सार्वभौम सम्पन्न राष्ट्रको जनतालाई सौताको छेराछेरीलाई गरिने व्यवहार जस्ता पक्षपातपूर्ण कु-व्यवहार गरियो। परिणाम स्वरूप हिन्दू मात्रका लागि प्रश्रय दिई संविधानमा धर्म सापेक्ष, अंकित गरी छोडे। यो असमानता र स्वतन्त्रताको हनन भएको ज्वलन्त उदाहरण हो। जबसम्म समानता र समस्त जनताहरूलाई एउटै व्यवहार गरिदैन तबसम्म स्वतन्त्रता सम्भव छैन। स्वतन्त्रता भन्नु नै समानताको मूल श्रोत हो। समानतालाई स्वीकार गर्नु नै जाति, धर्म, रङ्ग, नातावाद, कृपावाद आदिको भेदभावलाई परास्त गर्नु र उन्मुलन गर्नु हो।

हाम्रो संविधानमा मौलिक हक अन्तर्गतमा (भाग ३/ धा १९) कसैको धर्म परिवर्तन गर्न नपाउने कुरा उल्लेख्य छ। हो, हामीले कसैलाई पनि जबर्जस्ति भय-त्रास देखाई र त्यस्तै धनले कसैले कुनै रूपमा किनी आफ्नो धर्ममा भित्र्याई धर्म परिवर्तन गराउने कार्य गर्नु हुँदैन। यो पनि एउटा स्वतन्त्र व्यक्तिको स्वतन्त्रता खोसेर लिने एउटा अपराधपूर्ण कार्य हो। हो, अरुलाई धर्म परिवर्तन गराउनु हुँदैन, तर स्वयं आफूले आफ्नो धर्म परिवर्तन गर्नु हुन्छ कि हुँदैन? यो एउटा संवेदनशील प्रश्न हो। व्यक्ति स्वयं प्रभुत्व सार्वभौम सम्पन्न हुन्छ, स्वतन्त्र हुन्छ। त्यसैले उसले स्वयं चाहेमा वा उसको हृदय परिवर्तन भएमा उसले आफ्नो धर्म परिवर्तन गर्न पाउनु पर्दछ। यो उसको जन्मसिद्ध अधिकार स्वतन्त्रता भित्र पर्दछ। त्यसैले जन्मजातले जो कोही बौद्ध, हिन्दू, इसाई, मुस्लिम आदि व्यवहारतः (चलन चल्तीमा) भएता पनि सिद्धान्ततः त्यस्तो कहिल्यै हुन सक्दैन। धर्मको भावनासँग गहिरो सम्बन्ध रहेको हुन्छ। कुन धर्म मान्ने या नमान्ने भन्ने कुरा व्यक्तिको भावनामा निर्भर गर्दछ। त्यसैले व्यक्तिलाई उसले स्वयं अनुभूत गरे अनुरूप, उसको बुद्धि विवेकले निस्क्यौल गरे अनुरूप स्वीकार गरेको धर्मानुकुल उसले धर्ममा आफ्नो जीवन प्रतिष्ठित गर्न पाउनुपर्दछ। जातीय परम्परागत रूपमा धर्मको एकाधिकार-मनोमालिन्य भावनालाई काखी च्याप्ने प्रवृत्ति स्वतन्त्रताका पक्षधरहरूको लागि शोभनीय कुरा होइन। अतः आफ्नो हृदय परिवर्तनको आधारमा आफ्नो स्वेच्छाले वा श्रद्धा-आस्थाले जो कोही मानिसले आफ्नो भावना-धर्म पनि परिवर्तन गर्नु पर्दोरहेछ। यसरी स्थितिलाई ध्यान केन्द्रित गरी यदि आफूले अंगाली राखेको कुनै पनि सिद्धान्त-दर्शन, वादप्रति अनास्था प्रकट भएमा वा अर्कै धर्म दर्शन-सिद्धान्त प्रति राम्रो पक्ष देखेर हृदय परिवर्तन भएमा

सम्बन्धित क्षेत्र (धर्म/पार्टी) चटक्क छोडेर गएतापनि कुनै आपत्ति हुने कुरो नै भएन। बरू यो हाम्रो व्यक्तिगत स्वतन्त्रताको उचित प्रयोग हुन सक्छ।

“स्वतन्त्रता” भनेर मात्र पनि हुँदैन। यसलाई सही ढंगबाट परिचालन गर्न जान्नु पर्ने रहेछ। अनिमात्र यसको उपभोग, प्रयोग राम्ररी हुनेहुन्छ। हामीले “स्वतन्त्रता” हाम्रो जन्मसिद्ध अधिकार त भनिरह्यो” यो तर यहाँ राजनिति शास्त्राचार्य Wilde को भनाई सम्झन लायक देखिन्छ- “अधिकार कुनै विशेष काम गर्नको लागि स्वतन्त्रताको उचित माग हो।” यसबाट थाहा हुन्छ कि स्वतन्त्रतासँग अधिकारको पनि घनिष्ठ सम्बन्ध रहेको हुन्छ, भने अधिकारसँग कर्तव्यको। अधिकार र कर्तव्य एक अर्काका परिपूरक हुन्। वास्तवमा कर्तव्यको पालनाले नै अधिकार सम्भव हुन्छ। आखिरमा कर्तव्यरूपी वृक्षमा फल्ने फलको नाम नै अधिकार हो। तसर्थ विना कर्तव्यको पालनाबाट अधिकारको कुनै अस्तित्व नै रहँदैन। यस सन्दर्भमा मेरा श्रद्धेय पूजनीय गुरु भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले बारम्बार भन्नु हुने कुरा सम्झना आउँछ- “मैले जतिपनि अध्ययन गरेँ मालिक हुन्छु भनेर होइन, एउटा सेवक हुनका लागि नै पढेँ। त्यसैले सेवाभाव राखेर कर्तव्य पूरा गर अनि अधिकारको भागीदार हुन सक्छौ।”

अब यहाँ त्यस्तो व्यक्तिको विषयमा कुरो गर्नु उचित देखिन्छ जो व्यक्ति स्वतन्त्र चिन्तन र मननका अग्रज हुनुहुन्छ, जसले प्रतिपादन गरेको धर्म-दर्शनमा स्वतन्त्रतालाई विशेष महत्त्व दिइराखेको छ, उक्त व्यक्ति हुन्- गौतम बुद्ध। बुद्धधर्म वा बुद्धवाद स्वतन्त्रतासँग एकदमै नजिक, स्वतन्त्रता समाहित धर्म हो। बुद्धधर्ममा स्वतन्त्रताको महत्त्व उच्च छ। यसमा स्वतन्त्रताको आफ्नै महत्त्व र विशेषताले भरिएको छ। आजको युग स्वतन्त्र, चिन्तन र मननको युग हो। बुद्ध स्वतन्त्र, चिन्तन र मननका अग्रदूत-पक्षधर हुन्। वास्तवमा मानव जातिलाई स्वतन्त्र चिन्तन मनन गरी आफ्नो मनको कुरा स्व-अभिव्यक्त गर्ने स्वतन्त्रता नभएसम्म नौला नौला दर्शन, विचार र सिद्धान्त प्रतिपादन भई प्रकाशमा आउनै सक्दैन भने विकास हुने त परै जाओस्। युक्ति, तर्क र अन्तरचेतनाले भरिएको कुरालाई मान्नुपर्छ भनी २६०० वर्षअघि, प्राचीन ग्रीक दार्शनिकहरूभन्दा पनि अगाडि यस लोकमा “स्वतन्त्र चिन्तन” को आवाज बुलन्द गर्ने पहिलो व्यक्ति बुद्ध नै हुन्।

बुद्धले वैचारिक स्वतन्त्रतालाई बढावा दिई सम्भवतः लोकमा कुनै पनि धर्म संस्थापक, महात्मा-विचारक तथा कथित महान नेताहरूले पनि दिएका छैनन्। विचार स्वतन्त्रतालाई इंगित गर्दै- औला ठड्याई बुद्धले घोषणा गरेका कुरा यहाँ हाम्रो मनमा स्मरण गर्नु प्रासाङ्गिक होला “सुनेको कुरामा मात्र विश्वास नगर तथा परम्परागत भन्दैमा मात्र त्यसलाई सत्य नै होला भनी नठान्नु, अधिकांश मानिसले स्वीकार गरेको भनेर मात्र त्यसको पछि नलाग्नू। आफूलाई गुरूले दिएको उपदेश भन्दैमा स्वीकार

नगर अपितु त्यसले मात्र तिम्रो लागि नभई मानव कल्याणार्थ (बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय) उचीत हुने भए त्यसलाई स्वीकार गरी व्यवहारमा उतार्ने गर्नु । केवल मैले भनेको भन्दैमा पनि त्यस्ताई आँखा चिम्लेर स्वीकार नगर्नु । आफूले भनेको कुरोलाई अस्वीकार गन्यो भनी त्यसले मलाई अलिकति पनि दुःख, अपशोच हुँदैन ।" यस किसिमले बुद्धले कहिल्यै कहिं पनि स्व-सन्देश (दर्शन) प्रचारार्थ विश्वास र करकापको आवाज बुलन्द गरेनन् । यथार्थतः यो नै बुद्धजीविहरूका लागि बुद्धको शुभ सन्देश हो ।

त्यसरी नै बुद्ध भन्नुहुन्छ - "जति पनि विकासरूपी ज्योति छन्, तिनीहरू स्वयं मानवहरूको हातमा छन्- जुन अनुरूपले व्यक्ति कोहिकसैसित निर्भर रहनु पर्ने आवश्यकता छैन । आफ्नो मालिक स्वयं नै हुन् जान्नु (अत्ताहि अत्तनो नाथो), स्वावलम्बी हुनु (अत्त दीपो भवथ अत्त सरणा)" अदृश्य कुराको शरण वा महत्त लिनु व्यर्थ भएसरी व्यवहार गर्नु आवश्यक पनि हुँदैन । वास्तवमा मानव आफ्नै शक्तिबाट अगाडि बढ्न सक्छ । बुद्धले अझ एक पाइला अघि सारी भनेका छन्- "प्रयास त तिमीहरू आ-आफैले गर्नुपर्छ, तथागत (बुद्ध) त पथ प्रदर्शक मात्र हुन्, बाटोमा हिँड्नु, नहिँड्नु तिमीहरूको आ-आफ्नै खुशी हो । (तुम्हेहि किच्चं आतप्पं अक्खातारो तथागता) ।" यसरी बुद्धले कसैलाई पनि लोभ-भयमा नफसाई मानव-स्वविकासमा ठूलो जोड दिएका छन् ।

यसरी नै बुद्धधर्ममा धर्म प्राप्त अभिप्रायले सबैलाई व्यक्तिगत स्वतन्त्रताको व्यवस्था गरिएको छ, जस अनुरूप प्रयास गरेमा जो कोही पनि बुद्ध हुनसक्छ, भनी बुद्धद्वारा उद्घोषण - आज्ञा भएको छ । व्यक्तिगत स्वतन्त्रताको अर्थ यो होइन कि कसैलाई शोषण गर्नु वा होच्याउनु स्वतन्त्रता होइन । शोषण गर्ने स्वतन्त्रता भएको भए लिच्छवि गणतन्त्रको पक्ष लिई अजातशत्रु राजाको विरुद्ध बुद्धले कहिल्यै बोल्दैनथे होला । अरूले जस्तै बुद्धले कहिल्यै पनि "शर्व धर्मान् परित्याज्य मामेकं शरणं ब्रजः भनी सिंहनाद गरेका पनि छैनन् । बरु बुद्धले मनुष्यलाई नै सर्वोच्च मानेर गए, मनुष्यलाई सर्व सम्पन्न सर्व शक्तिमान भनेर गए । यसबाट थाहा हुन्छ कि बुद्ध धर्म कतिको स्वतन्त्रता प्रेरक धर्म हो भनेर । किनभने एक दृष्टिले कुनै पनि अदृश्य शक्तिलाई मान्नु भनेको नै मनुष्यले आफूलाई कसैको अधीनमा भएको सम्झिनु, आफ्नो स्वतन्त्रता

हनन गरेर बस्नु हो - यस्तो मलाई अनुभूत हुने गर्दछ । मानव स्वतन्त्रता एउटा अमूल्य धन हो । मान्छेको मन ईश्वरको इच्छाको दास नहुने अन्तिम स्वतन्त्रताको विषयबारे बुद्धले आदेश दिनुभएको कुरो समस्त बुद्धजीविहरूले थाहा भएकै कुरो हो ।

बौद्धिक सामाजिक, आर्थिक जस्ता स्वतन्त्रताको पक्षमा बोल्नु हुने बुद्ध एक महान पथप्रदर्शक महापुरुष हुन् भनेर हामीलाई थाहा भएकै कुरो हो । बुद्धले स्वतन्त्रताको मात्र होइन समानतालाई पनि महत्त्व दिई आफ्नो समयमा सुनीत, सुप्रिया, उपाली जस्ता तल्ला जातकाहरूलाई पनि आफ्ना संघमा भित्र्याई जातिवाद विरुद्ध प्रभावशाली आन्दोलन गरेर गएका छन् ।

पछि विस्तारै बुद्धधर्म सम्पूर्ण समुदाय जस्तो कि ब्राम्हण देखि शुद्रहरूले समेत आफ्नो सम्झेर अपनाए । बुद्धका धर्ममा राजादेखि लिएर रंकसम्म भित्रिएका र बुद्धका धर्ममा कति समानता छ, भन्ने कुरो बौद्ध साहित्य पल्टाएर जाँदा निम्न कुराबाट स्पष्ट हुन आउँछ । बुद्ध- "भिक्षुहरू (अनुयायी सकल) " - तिमीहरू विभिन्न कुल, जातबाट आएका हो । जसरी देश-प्रदेशका थरीथरीका नदीहरू बगिरहँदा विभिन्न आ-आफ्नो अस्तित्व पनि साथ साथ बगिरहने हुन्छ र जब ती नदीहरूका पानी समुद्रमा मिसिएर विलीन हुन्छ, तब पृथक पृथक अस्तित्व लोप भएर जाने हुन्छ । त्यसरी नै सबै नदीहरू समुद्रमा मिसिँदा विलीन भएर जान्छ । बौद्ध संघ पनि समुद्रजस्तै हो । यो संघमा सबै उस्तै हुन् बराबर छन् । गंगा र जमुनाका पानी समुद्रमा मिसिएपछि भेद गर्न सकिँदैन । त्यसरी नै तिमीहरू संघमा प्रवेश गरेपछि सबै उस्तै समान हो । तिमीहरूबीच कसैलाई पनि अलग-अलग गरेर हेर्न सकिँदैन ।

जे होस् स्वतन्त्रता भनेको यस्तो चीज हो जसको सम्बन्ध जस्तो सुकै चेतनशील प्राणीको जीवनसंग पनि घनिष्ठ सम्बन्ध रहेकै हुन्छ । व्यक्त रूपमा वा अव्यक्त रूपमा स्वतन्त्र हुन चाहनु मानिसको स्वभाव हो । पूर्णरूपले स्वतन्त्रतारूपी पखेटा भएमा मात्र मानिसलाई वास्तविक शान्ति प्राप्त हुन्छ, प्रीति-सुखानुभवको रसपान गर्न पाउने हुन्छ, इच्छामुताविक जहाँतहिं आजाद रूपमा उडेर जान पाउने हुन्छ । त्यसैले स्वतन्त्रताको सवाल जीवनको अभिन्न अंग हो । (धर्म-प्रदीप' वर्ष-३, अङ्क-३, २०५१ बाट अनुदित)

आनन्दभूमि

सूचना

विद्वान लेखक महोदयहरूले आफ्ना
पठनीय, खोनमूलक रचना
उपलब्ध गराई आनन्दभूमि बौद्ध
मासिकलाई सहयोग गर्नुहोस् -
पोष्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७१४२०, फ्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkuti@mail.com

बुद्ध धर्म र बौद्ध धर्म-यथार्थ र भ्रम

-भिक्षु सुशील

हलचल रहित, आ-आफ्नै धुनमा निमग्न बुद्ध धर्मका अनुयायीहरूको मानस तलाउमा (आनन्दभूमि, वर्ष ३३, अंक २-५, ६) मा प्रकाशित डा. सानुभाइ डंगोलको 'बुद्ध धर्ममा देखापरेका विकृति र विचलनहरू सम्बन्धमा एक अध्ययन' ले तरङ्ग उत्पन्न गराउनेछ, मेरो अनुभवले भन्छ। निश्चय पनि उहाँको खोज प्रशंसनीय छ र उहाँले उद्धरण गरेका हरफहरूले समयको विकासक्रमलाई बुझाउँदछ। जीवन पद्धतिको रूपमा अंगाली निर्दिष्ट उद्देश्य प्राप्त गर्न सिकाउने बुद्ध धर्मलाई समय-क्रममा दार्शनिक दाऊ-पेच र पुरोहित्याईको साधन बनाउन पुग्दा त्यसमा संशोधन गरी आफ्नो अभिष्ट पूरा गर्न केही मानिस लागेकै होला। त्यस प्रकार संशोधित खण्डलाई पनि बुद्ध धर्मकै नाउँ दिएर भुण्ड्याइएको हुनाले 'विचलन र विकृति' सतह बाहिर देखापरेका हुन् भने त्यसलाई रोक्न नसक्नुमा तथागत बुद्धले आफ्नो महापरिनिर्वाण हुनुभन्दा अघि देशना गर्नुभएको 'सप्त अपरिहारणीय धर्म' भित्रको एक अङ्ग 'समय-समयमा भेला भई छलफल गरी टुङ्गेमा पुग्न' दिनुभएको निर्देशन पालना गर्नमा भएको हेलचक्र्याई हो भन्नुपर्दछ।

बुद्ध धर्मको अनुयायीको रूपमा आफूलाई दावी गर्ने जो कोहीको कर्तव्य यो हुनुपर्दछ कि 'विवाद होइन समाधान पहिल्याउन प्रयास गर्नु'। डा. सानुभाइ डंगोलले इङ्गित गरेका विकृतिहरू आजका होइनन् तर त्यसलाई अनुशरण गर्नेहरू आज पनि होलान्। त्यसले दार्शनिक प्रतिद्वन्द्वताको समयलाई बुझाउँदछ। कोही-कोही त्यसलाई अनुपम रचना मान्न सकिन्छ, कोही विकृति। आ-आफ्नो सोचाइ अनुसार मानिस ग्रहण गर्छ। यसमा विवाद गरिरहनु आवश्यक छैन। भन्नैपर्ने र खोजी गर्नुपर्ने कुरा के हो भने विगत समय दर्शन पक्षमा त्यति समृद्ध अनुयायीहरू आज किन फितलो हुन गएको? यसको जवाफमा यो भन्नुपर्नेछ कि "खोजी चेतनाको अभाव, भक्तिभावमा रमाउने स्वभाव र त्यस अवस्थामा पुर्‍याउन भयंकर योगदान दिने पुरोहितवादको चंगुलमा फँस्दै गएको चाल नपाउनु।"

आफ्नो रचना टुङ्ग्याउनु भन्दा अघि उहाँले 'नेवार बौद्ध धर्ममा रहेका विकृति र विचलनहरू' उप-शिर्षक दिनु भई आफ्नो विचार र लेखको उद्देश्य प्रष्ट पार्नुभएको छ। निश्चित रूपमा हाम्रो सामु मुख्य समस्या यो हो कि 'बुद्ध धर्म र बौद्ध धर्म' का बीच भिन्नता र साम्यता के? ठम्याउन नसक्नु र के बुद्ध धर्म भन्नु र बौद्ध धर्म भन्नुमा भिन्नता छैन? छैन भन्ने हो भने 'बुद्ध र बौद्ध' भन्नुमा पनि भिन्नता छैन, भन्नुसक्नु पर्दछ। छ, भन्ने हो भने त्यो भिन्नता के हो? ठम्याउनु आवश्यक छ।

'बुद्ध र बौद्ध' मा भिन्नता छैन भन्ने हिम्मत कसैले गर्ने छैन,

त्यसो गर्नु आफ्नै गला रेट्नु समान हुनेछ। तब, बुद्ध धर्म र बौद्ध धर्मलाई एउटै मन्नु! कसरी सम्भव हुन्छ? धर्मलाई स्वभाव, उपदेश, नीति, उद्देश्य र प्रकृतिको नियम कुन रूपमा लिने? यो प्रश्न पनि उठ्न सक्छ। 'बुद्ध धर्म' ले बुझाइरहेका आशय हुन्- बुद्धको स्वभाव, तथागत बुद्धले बताउनु भएको उपदेश, सो उपदेशले देखाइरहेको उद्देश्य र त्यसलाई प्राप्त गर्न अपनाउनुपर्ने नीति। यसै अनुरूप 'बौद्ध धर्म' लाई हेर्नै भन्ने कुन अर्थ दिनेछ? कुन नीति, उपदेश, उद्देश्य र स्वभावलाई बौद्ध धर्म भन्ने? यसलाई प्रष्ट गरिएको पाइँदैन। जुन प्रष्ट भनिएको हुँदैन त्यसले छलकपट गरिरहेको छैन भनी विश्वास कसरी गर्ने?

'बुद्ध' शब्दले जसरी प्रष्ट बोध गराउँदछ, 'बौद्ध' शब्दले गराउँदैन। बौद्ध शब्दलाई कोही-कोही बुद्ध धर्म अनुशरण गर्ने व्यक्तिको अर्थमा लिन्छ। कोही समुदाय विशेष जनाउने अर्थ मान्छ। बुद्ध धर्म अनुशरण गर्ने व्यक्तिको अर्थमा 'बौद्ध' मान्ने हो भने त्यसको आफ्नो छुट्टै धर्म हुन्छ भन्नु हास्यास्पद कुरा हुन जान्छ। 'बौद्ध' शब्दले समुदाय विशेष जनाउँछ भनी सकार्ने हो भने 'धर्म' सामुदायिक हुन्छ, वैयक्तिक हुँदैन भनी सकार्नुपर्नेछ, जुन सत्यभन्दा टाढाको हुनेछ।

यही जटिलतालाई बुझ्न नसक्दा, संस्कृति, परम्परा र धर्मका बीचको भेद पहिल्याउन नसक्दा 'बुद्ध धर्ममा विकृति र विचलन' आएको ठान्ने हो। वास्तविकता यो भन्दा न्नि छ। आजकाल सुनको बढ्दो मूल्यको कारण सुनको गहना लगाउने चाहना मेट्न सुन जस्तै देखिने अन्य धातुका गहना लगाउने गर्छ, टाढाबाट हेर्दा सुनकै गहना जस्तो देखिने। सुनको गहना र त्यस प्रकारको गहनामा तात्त्विक र अर्थपूर्ण भेद हुनेछ भनी सुनका पारखीहरू बुझ्छन्। यस्तै भेद बुद्ध धर्म र बौद्ध धर्मका बीच पनि छ। सुनको गहना किन क्षमता नहुने तर गहना लगाउने इच्छा पूरा गर्न चाहनेले सुनभै देखिने अन्य धातुका गहना लगाई आफ्नो इच्छा पूरा गरे तापनि सुनको गहनाले सङ्गत टार्न आर्थिक सहयोग गरेभै अन्य धातुका गहनाले गर्न सकिने छैन। यस्तै नै बुद्ध धर्मको मार्गमा इमान्दारिताका साथ लाग्न नसक्ने तर बुद्धको अनुयायी हो भनी देखाउने चाहना पूरा गर्न सिर्जना गरेको शब्द हो-बौद्ध धर्म। सुन-सुनै हो त्यसको महत्वमा अन्य धातुका गहनाले विकृति र विचलन ल्याउन सकिँदैन। यस्तै नै, बुद्ध धर्म- बुद्ध धर्म हो केही मानिसहरूका दार्शनिक मान्यताले यसलाई विकृत र विचलित पार्न सकिँदैन। के मात्र सम्भव छ भने, त्यस प्रकारको व्यवहारले सम्बन्धित समयका मानिस र त्यसमा विश्वास गर्नेहरूको मनस्थितिलाई मात्र प्रष्ट्याइरहेका हुन्छन्।

सारिपुत्रया जीवनी

-रचना वज्राचार्य

दीपंकर परियति शिक्षालय

सद्धम्म कोविद द्वितीय वर्ष

राजगृह नापं च्वंगु उपतिस्स गाउँया अधिपति बङ्गल ब्राह्मण व रुपसारिया तःधिकम्ह काय्या रूपय् भगवान् गौतम बुद्ध जन्मेज्जी न्ह्यवः हे सारिपुत्रया जन्म जुगु खः । उपतिस्स गामय् जन्मेज्जी कारणं उपतिस्स धका नामाकरण याःगु खः । सञ्जय परिव्राजक याथाय् सिके माःगु दक्क धर्मशास्त्र सिके धुंका नं मगानां मोक्ष धर्म माः माः जुया च्वंगु अवस्थाय् असज्जित भिक्षुं उपतिस्सं परिव्राजकं थः शास्ताया वारे न्यंगु कारणं

“हे धम्मा हेतुप्पभवा, तेसं हेतुं तथागतो आहा ।

तेस च यो निरोधो, एवंवादी महासमणो ॥”

अर्थात्-“हेतुद्वारा उत्पन्न ज्वीगु वस्तु हेतुया कारणं हे उत्पन्न ज्वी, गुकिया हेतु तथागतं धया बिज्यागु दु । हानं उकिया निरोध ज्वीगु उपाय नं वसपोलं कना बिज्यागु दु । थुजाम्हा महाश्रमण गौतम खः ।” धका लिसः बिया-बिज्यात ।

उपतिस्स थुगु गाथा न्यना श्रोतापत्तिफल प्राप्त याना थः पासा कोलित नापं राजगृहलय् च्वंगु वेणुवनय् भगवान् बुद्धया शिष्यत्व ग्रहण यानां भिक्षु जुइधुंका भगवान् बुद्धं भिक्षुपिन्त दय्का बिज्यागु नियमतः दृढतापूर्वक पालन याना बिज्यात ।

प्रब्रजित जूगु निगु हप्ताय् राजगृहया गृहकूत पर्वतय् च्वंगु खतलेन गुफाय् थः भिचा दीर्घनख परिव्राजकथात बिया बिज्यागु दीर्घनख सूत्रया उपदेश न्यनाच्वंगु अवस्थाय् ‘अर्हत्’ जुया बिज्यात । भगवान् बुद्धं सारिपुत्र व मौद्गल्यायन निम्हेसित अग्रस्थान (अग्रश्रावक) नं बिया बिज्यागु खः ।

सारिपुत्र शान्त स्वभावम्ह भिक्षु जूगु कारणं तं धयागु पिडाइ मखुम्ह जुया छम्ह ब्राह्मणं सारिपुत्र यात तं पिकायेकेगु नितिं भिक्षातन वनेत्यंगु अवस्थाय् ल्युनिं सारिपुत्रयात तसकं दाल तर सारिपुत्रं छुं हे मज्जूगु थें याना शान्त भावं थःगु वनेमाःगु लयें वना बिज्यात । लिपा उम्ह ब्राह्मणं पश्चाताप चाया सारिपुत्र भिक्षुयाके क्षमा फवन । सारिपुत्र भिक्षु नं क्षमा याना बिज्यात ।

छकः सारिपुत्र भिक्षु परिच्छेद याना बिज्यागु अवस्थाय् थथे मति तल- भगवान् बुद्ध न्हापा परिनिर्वाण जुया बिज्याइ कि अग्रश्रावक ? अले अग्रश्रावक न्हापा परिनिर्वाण ज्वीगु सिका थःम्हेसिगु आयुगुलि ल्यं दिन धका स्वया बिज्यात । थथे स्वया बिज्यागु अवस्थाय् थः परिनिर्वाण ज्वीगु छवाः जक ल्यं (बाँकी)

दुगु खना गनं परिनिर्वाण ज्वी माली धका स्वया बिज्यात । थथे बिचा यानां स्वया बिज्याबले थःमां यात लुमका बिज्यात ।

‘जिम्ही मां न्ह्यम्हः अरहन्तपिनिं मां जुसां बुद्ध, धर्म व संघ प्रति प्रसन्न मजु । उपनिश्रय सम्पत्ति दु कि मदु धका बिचाः याना स्वया बिज्यागु अवस्थाय् श्रोतापत्तिफल उपनिश्रय सम्पत्ति खना बिज्यात । हानं थम्हेसिगु हे धर्मोपदेशं श्रोतापन्न ज्वीगु खकां बिज्यात । थुगु हे कारणं वसपोल भगवान् बुद्ध याके विदा कया न्यासः परिवारनापं थःगु जन्मस्थान नालकगामय् बिज्यात ।

नालक गामय् उपश्वेतयात नाप लाना न्यासः परिवार व थः च्वनेया लागि व्यवस्था याय्या लागि माँम्हेसित धयाच्यु धका धया बिज्यात । च्वनेगु व्यवस्था मिलेज्वी धुंका उपश्वेतनापं प्रासादय् बिज्याना थः जन्मेज्जूगु कोठाय् च्वना बिज्यात । भिक्षुपिन्त थःथःगु थासय् हुं ! धका छवया बिज्यात । भिक्षुपिं बिज्यायेवं सारिपुत्रयात तःधंगु वेदना जुल । थथे खना चतुर्माहाराजिक देवतापिं वया सारिपुत्र भिक्षुयात सेवा याय्त वयागु खँ कना बिज्यात, तर वसपोलं थः उपस्थापकपिं हे दु धका लित छवया बिज्यात । वथेतुं शक्र देवेन्द्र व महाब्रह्मापिं नं बिज्यात, तर इमित नं लित छवया बिज्यात ।

थथे देवतापिं बिज्याना थः काय्यात वन्दना याःगु खना जिम्ही काय्यात देवतापिंस थथे मानेयाः धासा वया शास्तायात गुलि मानेयाई ज्वी धका मति लुलः । थथे बिचा याःयां पञ्चवर्ण प्रीति उत्पन्न जुइका फुक्क म्ह्य् फैले जुल ।

सारिपुत्र भिक्षु थुगु खँ सिइका थ्व समय् धर्मोपदेश यायगु उचित ज्वी धका बिचा यानां बुद्धगुणं युक्तगु धर्मोपदेश याना बिज्यात । काय्या धर्मोपदेश न्यना रुपसारी ब्राह्मणी श्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । सारिपुत्र भिक्षु “जि जिम्ही मां रुपसारी ब्राह्मणी पालन पोषण याःगु मूल्य वीफत” धका मन प्रसन्न याना बिज्यात ।

भिक्षुपिन्त सम्बोधन यानां क्षमा फवने धुंका संघाटि साला खवाः तपुया शास्ता थें गूगु अनुपूर्वं समाधि क्वं निसें च्वय् तक हानं च्वय् निसें क्वय् तक समाधि च्वना बिज्याना हानं प्रथम हयानं चतुर्थ ध्यानय् च्वना बिज्याना दना बिज्याना पृथ्वी उन्नाद याना अनुपादिशेष निर्वाणधातुइ परिनिर्वाण जुया बिज्यात । उगु दिं कात्तिक पूर्णिमाया दिं खः ।

डा. सानुभाइज्यूको लेखको खण्डन (१)

- आचार्य धर्मवज्र (श्रीधर राणा)

आनन्दभूमिका गत ज्येष्ठ, आषाढ, श्रावण र भाद्र पूर्णिमाका अङ्कहरूमा क्रमबद्ध प्रकाशित डा. सानुभाइ डंगोलज्यूद्वारा लिखित लेखहरूबाट हामीलाई महायान-वज्रयानका विषयमा सृजना गराइराखिएका भ्रमहरूबारे स्पष्ट धारणा अगाडि राख्ने मौका मिलेकोमा डा. सानुभाइज्यूप्रति हामी आभारी छौं ।

उहाँले ती लेखहरूमा कतै त्रुटी देखा परेमा शुद्धिकरणको लागि आह्वान गर्नुभएको र ऐतिहासिक, अनुसन्धानपद्धति, स्रोत-उद्धरण एवं बौद्धिक र विवेचनात्मक दृष्टिले ती लेखहरूमा गम्भीर त्रुटिहरू देखिएकाले हामीले ती विषयहरूमा प्रतिलेखहरू प्रस्तुत गरेका छौं । यस सन्दर्भमा सर्वप्रथम उहाँका ती सबै लेखहरूको सामान्य विवेचना गर्नेछौं । त्यसपछि ती लेखभित्रका विषयहरूलाई बूदागत रूपमा केलाउनेछौं ।

सामान्य रूपमा विवेचना गर्दाखेरि उहाँका ती सबै लेखहरूको जग नै 'शाक्यमुनि बुद्धले सिकाएका उपदेश र सिद्धान्तहरूको मौलिक स्वरूप एकमात्र थेरवाद हो र यससँग नमिल्ने सम्पूर्ण कुराहरू त्यसका विकृत मात्र हुन्' भन्ने साम्प्रदायिक र इर्दसत्याभिनिवेशी थेरवादीहरूको पूर्वाग्रहयुक्त धारणा हो । थेरवाद मात्र शुद्ध मौलिक बुद्ध धर्म हो भन्ने उक्त धारणालाई सिद्ध गर्ने ऐतिहासिक, पुरातात्विक, ठोस र तथ्य प्रमाण के छ त भन्ने सम्बन्धमा सन् १९५० मै बौद्ध विद्वान् प्रोफेसर डा. एडवर्ड कोञ्जले प्रश्न उठाइसकेका थिए र आजसम्म पनि कुनै बौद्ध विद्वान् एवं इतिहासविदले कोञ्जेको जवाफ दिन सकेका छैनन् । यदि डा. सानुभाइज्यूले कोञ्जेको चुनौतीलाई सप्रमाण जवाफ दिन सक्नुभयो भने बौद्ध अध्ययनको इतिहासमै एउटा ठूलो कोसे ढुङ्गा थपिने छ जसले बौद्ध शोध-अनुसन्धान र अध्ययनको क्षेत्रमा एक नेपालीको युगान्तकारी परिचय विश्व बौद्ध जगत्का सामु तेर्स्याउने छ ।

बुद्धका मौलिक शिक्षा के हुन् भन्ने प्रश्नमा प्रोफेसर कोञ्जे भन्छन्- "वास्तवमा कुनै पनि स्वस्थ मनःस्थिति भएको व्यक्तिले बुद्ध स्वयंका शिक्षाहरूको बारेमा ठोक्नु गरेर भन्न सक्ने स्थिति छैन ।" (Edward Conze, 30 Years of Buddhist Studies, 1967, pp. 10)

चिनीयाँ प्रोफेसर थिन् शुन् ले औल्याउँछन् कि ताम्रशाटिय परम्परा (हालको थेरवाद) ले आफूलाई स्थविरवाद या विभज्यवादलाई प्रतिनिधित्व गर्ने दावी गर्छ तापनि त्यो वास्तवमा स्थविरवादबाट उत्पन्न भएको विभज्यवादीहरूको एक उपशाखा मात्र हो । (The Early Buddhist Texts, Zhengwen

Chubanshe, Taipei, 1971, pp 9-20)

फेरि डा. ज्यूले आफ्नो उद्देश्यपूर्तिका निमित्त बारम्बार ती लेखहरूमा उद्धृत गर्नुभएको पुस्तक 2500 Years of Buddhism, 1987 को पृष्ठ ९८ र ९९ को बीचमा दिइएको तालिकामा पनि थेरवाद निकायलाई विभज्यवादको एक शाखाको रूपमा देखाइएको छ । त्यसमा पनि अहिलेको थेरवादलाई उक्त थेरवादको पनि तीन उपशाखाहरू मध्ये एक महाविहारवासी सम्प्रदाय मात्र हो भनेर देखाइएको छ । स्मरणीय छ कि यी महाविहारवासीले अबौद्ध शैली अपनाउँदै अर्को अभयगिरिवासी सम्प्रदायका ग्रन्थहरूलाई जलाई आफ्नो व्याख्याप्रणालीको मात्र प्रभुत्व जमाएका थिए ।

स्टानिस्लाभ शेयरले आफ्नो *Pre-Cannonical Buddhism* मा भन्दछन्, "महायानले पछि आएर विकसित भएको अवस्थालाई नै प्रतिनिधित्व गर्छ, भन्ने छैन र अझ कतिपय कुरामा त यसले हीनयानले भन्दा पनि सच्चा तरीकाले पुराना तथ्यहरूलाई सुरक्षित गरिराखेको रहेछ भन्ने कुरा अब हामीलाई थाहा भएको छ ।" (Sts. Schayer, *Pre-Cannonical Buddhism*, Archiv Orientalni, 1935, VII, pp 124-125).

प्रो. डा. लालमणि जोशी लेख्छन्, The view that in several respects the Mahayana texts seem to be closer to the 'original' or the 'earliest' teaching has been expressed by many distinguished Buddhist scholars. (Lalmani Joshi, *Discerning the Buddha*, 1983, pp. 16) अर्थात् "महायान ग्रन्थहरू धेरै कुराहरूका सम्बन्धमा 'मौलिक' या 'प्राचीनतम' शिक्षाहरूसँग बढी नजीक छन् भन्ने दृष्टिकोण धेरैजना विशिष्ट बौद्ध विद्वान्हरूद्वारा व्यक्त भैसकेको छ ।"

त्यस्तै, डा. एडवर्ड कोञ्जे भन्छन्, "जहाँसम्म महायानले कुनै कुराबाट केही कुरा लिएको छ भने त्यो महासाधिकबाटै लिएको छ र त्यो पनि केवल आंशिक रूपमा मात्र सत्य हो । फेरि यस्तो देखिन्छ कि महायानले कुनै सुधार गर्नुभन्दा पनि परम्परागत रूपमा स्वीकारिएर आएका कुराहरूका केही पक्षहरूमा नयाँ किसिमले महत्त्व दिएको मात्र हो र त्यो भन्दा बढी केही गरेको छैन ।" (Conze; *Buddhist Thought in India*, 1962, pp. 203)

रिचार्ड रविन्सन्ले त स्पष्टसँगै लेखिदिएका छन्, "थेरवादीहरूले आफूलाई बढी परम्परानिष्ठ भएको दावी गर्छन् तर पनि वास्तवमा उनीहरूले नै मूल शिक्षाहरूलाई उल्लेखनीय रूपमा तोडमरोड गरेका छन् महासाधिकहरूले आफ्नो

सभामा उपासक र अन्य अर्हत् नभैसकेका भिक्षुहरूलाई पनि समावेश गरेका थिए र प्रचलित धार्मिक मूल्य र मान्यताहरू प्रति सचेत भएका थिए। उनीहरू प्रगतिशील सुधारक थिए र महायानका दुई तिहाइ मूलभूत तत्व महासाधिक मूलका छन्। तैपनि एक प्रकारले ती धेरवादीहरूभन्दा यिनीहरू नै मौलिक शिक्षाहरू प्रति बढी वफादार रहे।" (Robinson, *The Buddhist Religion: A Historical Introduction*, 1970, pp. 37,38)

पहिले श्रीलंकामा धेरवाद परम्परा अनुसार भिक्षुको उपसम्पदा लिएर धेरवादको राम्रो अध्ययन गरेर पनि पछि आएर महायानी बनेका भिक्षु महाधेरा संघरक्षितले भन्नुहुन्छ कि महायान परम्परा समग्रमा बुद्धका मूल शिक्षाहरूको अभिप्रायप्रति बढी निष्ठावान् रहेको छ। (Bhikshu Sangharakshita, *A Survey of Buddhism*, 1996, pp. 117-187)

अब डा. सानुभाइज्यूले आफ्नो पक्षमा प्रमाणको लागि लिएका ग्रन्थ र तिनीहरूका लेखकहरूको विषयमा पनि सामान्य विवेचना गरौं।

बौद्ध अध्ययनको इतिहासको सम्बन्धमा विद्वान्हरूले बौद्ध अध्ययनलाई चार समूहमा विभाजन गरेका छन् : १) पुरानो एंग्लो-जर्मन समूह (Older Anglo-German School), २) लेनिनग्राड समूह, ३) फ्राङ्को-बेल्जियन समूह, ४) ब्राह्मणिक समूह (Edward Conze; *Thirty Years of Buddhist Studies*, 1967, pp. 1-3) C. Regamey; *Der Buddhismus Indiens*, 1951, pp. 224f and J.W. de Jong; *A Brief History of Buddhist Studies in Europe and America*, Eastern Buddhist (NS), VIII, No.1 May 1974, pp 55-106 and No.2 October 1974 pp. 49-82; Prof. Dr. Lalmani Joshi, *Discerning the Buddha*, 1983, pp 8-12)

१) पुरानो एंग्लो-जर्मन समूह :- यसमा T.W. Rhys Davids, H. Oldenberg जस्ता विद्वान् एवं उनीहरू जस्ताका लेखहरूलाई अनुसरण गर्ने N. Aiyaswamy, आचार्य बलदेव उपाध्याय र अन्य विद्वान्हरू पर्छन्। यिनीहरूले बुद्धलाई शील मात्र सिकाउने एक मानव गुरुको रूपमा प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरेका थिए, बुद्धका शिक्षाका नैतिक र बौद्धिक तत्वहरूलाई बढी जोड दिएका थिए र अन्य निकायले भन्दा पालि निकायले शाक्यमुनिका शिक्षाहरूलाई बढी वफादारीका साथ सुरक्षित राखेको छ भन्ने ठान्दथे। यी विद्वान्हरूले सन् १९५९ भन्दा पहिले पालि ग्रन्थ बाहेक कुनै पनि बौद्ध सूत्र र शास्त्रहरूको अध्ययन नगरिकनै लेख्ने काम गरे, जसले गर्दा संस्कृत र यसबाट तिब्बती एवं चिनियाँ भाषामा अनुवाद भएका ग्रन्थहरूको बारेमा जानकारी नहुनु स्वाभाविकै थियो।

प्रो. डा. लालमणि जोशीका अनुसार जनस्तरमा गएर पालि बाहेक अन्य शास्त्रीय भाषाहरूको अध्ययन नै नगरी बौद्ध धर्म र दर्शन विषयक पुस्तकहरू एवं लेखहरू लेख्ने र केवल अंग्रेजी

भाषाबाट मात्र अध्ययन गरेर बौद्ध धर्म र दर्शन विषयक पुस्तकहरू एवं बौद्ध सिद्धान्तहरूको बारेमा लेख्ने र बुद्धप्रति आस्था राख्ने कतिपय आधुनिक लेखकहरूले यही समूहको लेखबाटै ज्ञान हासिल गरेका हुन्।

भारत, अमेरिका तथा यूरोपका सर्वसाधारण जनता तथा केही शिक्षित वर्गहरूले पालि त्रिपिटकलाई मात्र शुद्ध, मूल, र उत्तम बौद्ध धर्म मान्ने धारणा यही समूहको लेखबाट प्रभावित भएर बनाएका हुन्। बुद्धले पालि भाषामा मात्र कुरा गर्नुहुन्थ्यो भन्नको लागि कुनै पनि भरपर्दो प्रमाण छैन। मगधमा मागधी भाषामा र विद्वान् ब्राह्मणहरूसँग छन्द (वैदिक संस्कृत) मा पक्कै पनि कुरा गर्नुहुन्थ्यो होला र उपदेश पनि दिनुभयो होला। त्यसको तात्पर्य यो हो कि पालि ग्रन्थहरूमा पहिलेका उपासक, पण्डित आदिले बुझेका र बचाइराखेका बुद्ध-उपदेशहरूका धेरै पक्षमध्ये एक पक्षको मात्र उल्लेख छ।

बुद्धको ओठबाटै भरेका दुरुस्त वचनहरूलाई नै पालि ग्रन्थहरूमा बचाएर राखेको छ भन्नु महामुनि धेरवादी थिए भन्ने देखाउन खोज्नु हो जुन हास्यास्पद हुन्छ। बुद्धको परिनिर्वाणको सय वर्ष पछि भएको द्वितीय संगायनदेखि मात्र स्थविरवाद परम्परा शुरु भएको हो भन्ने कुरा प्रसिद्ध छ। त्यसैले त्यससँग-सँगै निस्क्रिएको महासाधिक निकायलाई पनि आधुनिक विद्वान्हरूले स्थविरवादलाई जत्तिकै महत्त्व दिनुपर्ने हुन्छ। अहिलेको धेरवाद त त्यो स्थविरवादबाट पनि विकसित हुँदै विभज्यवादबाट आएको ताम्रपर्णी सम्प्रदाय मात्र हो (Prof. Dr. Lalmani Joshi, *Discerning the Buddha*, 1983, pp. 112)।

प्रो. एडवर्ड कोन्जे भन्छन्, "हामीसँग भएका हालका पालि ग्रन्थहरू सर्वास्तिवाद तथा अन्य निकायहरूका ग्रन्थहरूभन्दा पुराना होइनन्। अरु निकायभन्दा पालि निकायले नैतिक र बौद्धिक पक्षलाई प्राथमिकता दिएको र धार्मिक श्रद्धा, कथा र प्रातिहार्यहरूमा कम प्राथमिकता दिएको कारणले त्यो वेलाका ती (आधुनिकतावादी) प्रोटेस्टेण्ट विद्वान्हरूको मनःस्थितिसँग मिल्न जानाले गर्दा त्यो समयमा यूरोपेलीहरूमा पालि निकायले बढी इज्जत पाएको हो।" (Edward Conze, *30 Years of Buddhist Studies*, 1967, pp. 3) यो समूहलाई अहिले म्याद नाघिसकेको रूपमा चिनिन्छ। डा. सानुभाइज्यूले उद्धरण गर्नुभएका अधिकांश विद्वान्हरू यही समूहका हुन्।

२) लेनिनग्राड समूह :- चेर्वात्स्की, रोजेनवर्ग, बोवर मिलर आदि यो समूहका अग्रगण्य लेखकहरू हुन्। यी विद्वान्हरूले पालि ग्रन्थको अलावा संस्कृत, तिब्बती, मङ्गोलियन र चिनियाँ ग्रन्थहरूको पनि अध्ययन गरी पूरा एंग्लो-जर्मन समूहका गलत निष्कर्षहरूलाई पनि औल्याए। बौद्ध देशका चालचलन तथा जीवित विचारहरूलाई पनि यिनीहरूले ख्याल गरे। बुद्धघोषको 'विसुद्धिमग्गो' को मात्र नभएर वसुबन्धुको

‘अभिधर्मकोष’ को पनि अध्ययन भयो । पालि ग्रन्थहरू मात्र शुद्ध मूल बुद्धवचन हुन् भन्ने कुरामा यी विद्वान्हरू सहमत छैनन् । बुद्धघोषले उद्धृत गरेका सुत्तहरू जत्तिकै वसुबन्धुले उद्धृत गरेका सूत्रहरू पनि उत्तिकै पुराना र मौलिक हुन् भन्ने यिनीहरू दावी गर्छन् ।

- ३) फ्रान्को-बेल्जियन् समूह :- यो समूहमा सिल्वाँ लेवी, लुई द भाल पुसाँ, एडवर्ड कोञ्जे, एनियन लामोत, आन्द्रे बारो आदि विद्वान्हरू पर्दछन् । यिनीहरूले शास्त्रीय तथा पुरातात्विक रूपमा तिब्बती, संस्कृत, चिनियाँ आदि भाषामा प्राप्त सम्पूर्ण स्रोतहरूका आधारमा बौद्ध धर्मको अध्ययन गरे । पालि ग्रन्थहरूले केवल थेरवाद नामक एक निकायको मात्र जानकारी दिलाउँछन् र यसको आधारमा मात्र बौद्ध धर्मको इतिहास एवं दर्शनहरूको व्याख्या गर्नु भ्रमपूर्ण प्रयत्न मात्र हुनेछ, भन्ने तथ्यमा प्रकाश पार्ने प्रथम विद्वान्हरूमध्ये एक ला भाल पुसाँ नै हुन् । (La Valle Poussin, *Bouddism, Études et Materiaux*, 1898, pp. 4-5)
- ४) सन्त महन्त एवं ब्राह्मण समूह :- यो समूहमा स्वामी विवेकानन्द, एस्. राधाकृष्णन् आदि र हालका कतिपय भारतीय र नेपाली विद्वान्हरू पर्दछन् । यी मध्ये केहीले पुरानो एंग्लो-जर्मन समूहले अघि बढाएका सिद्धान्तहरूलाई नै समर्थन

गरेका छन् (जस्तै, अचार्य बलदेव उपाध्याय) जसमा पालि परम्परालाई ‘शुद्ध’ र ‘मूल’ बुद्धधर्मलाई जोगाएको विश्वास गरिन्थ्यो र बुद्धधर्म एक ‘धर्म’ या ‘दर्शन’ नभएर केवल एक नैतिक व्यवस्था मात्र हो भन्ने ठानिन्थ्यो । यो समूहले निरन्तर नै बौद्धधर्म उपनिषद् या वैदिक ब्राह्मणवादबाटै निस्किएको एक शाखा मात्र हो भन्ने देखाउन प्रयास गरेको छ । यो समूहका विद्वान्हरूमध्ये शायद कसैले पनि ‘जैन’ र ‘बौद्ध’ कथा र परम्पराहरूमा पाइने ‘श्रमणवाद’ को प्राचीनता जस्ता कुराका सम्बन्धमा कुनै मेलोमेसो नै पाएनन् । (ऐतिहासिक र पुरातात्विक शोध र अनुसन्धान अनुसार भारतवर्षमा वैदिक ब्राह्मण धर्म शुरु हुनुभन्दा अघिदेखि नै श्रमण धर्महरू विद्यमान थिए र बुद्ध, महावीर आदिले आफूलाई महाश्रमण या श्रमण भनेका थिए । यो तथ्यलाई यो समूहका विद्वान्ले ख्याल गरेका हुँदैनन्) । ऐतिहासिक र दार्शनिक रूपबाट हेर्दा यो समूहका अवधारणाहरू पूर्णरूपमा निरर्थक र भ्रमात्मक भएका हुनाले यहाँ यसको बढी चर्चा गर्नुको औचित्य छैन । (Prof. Dr. Lalmani Joshi, *Discerning the Buddha*, 1983, pp. 112)

यति पृष्ठभूमि पछि अब हामी डा. सानुभाइ डंगोलज्यूका लेखहरूको बुँदागत विवेचनातिर लाग्नेछौं

नवीकरण गर्नेबारे सूचना

यस आनन्दभूमिको वार्षिक ग्राहकको अवधि सकिएका वा सकिनलागेका ग्राहक महानुभावहरूले नवीकरण गर्नहुन हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

नवीकरणको लागि सम्पर्क राख्ने स्थान:-

काठमाडौँ-आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू/बुद्धजयन्ती समारोह समितिको नगर कार्यालय श्रीघः विहार/श्रीघः ज्ञानमाला भजन, श्रीघः/अ. इन्द्रावती, धर्मकीर्ति विहार/वीणा कंसाकार, महिला बौद्ध समूह/रवि मानन्धर, ज्ञानमाला भजन खलः स्वयम्भू/प्रेमपूर्ण कर्माचार्य, इच्छुमतीटोल, वागबजार/नजीकको विहारमा, ललितपुर-हेराकाजी सुजिका, नागबहाः/काजीलाल डंगोल/राम शाक्य, मणिमण्डप महाविहार, पतको/अ. जाणवती, भास्सरा स्कूल, पूर्णचण्डी, प्रज्ञानन्द स्मृति स्वास्थ्य क्लिनिक, थैना, भक्तपुर-रामकृष्ण वैद्य, गणेशमान श्रेष्ठ, मुनि विहार/संघरत्न शाक्य, खौमा/तीर्थराज वज्राचार्य, मिनिबस पार्क/सप्तचन्द्र वज्राचार्य, साकोठा, लुम्बिनी-भिक्षु मैत्री महास्थविर, वुटवल-नरेश वज्राचार्य/सुश्री विद्यादेवी शाक्य, भैरहवा-सूवर्णमुनि शाक्य, बनेपा-सुनकेशरी श्रेष्ठ, पाल्पा-सर्जु वज्राचार्य, पोखरा-उत्तममान बुद्धाचार्य, बेनी, म्याग्दी-याम शाक्य, बाग्लुङ-कुष्णप्रसाद शाक्य, नारायणगढ-शेखर शाक्य, वीरगञ्ज-चक्रबहादुर शाक्य, विराटनगर-मोहनप्रसाद शाक्य, धरान-नीलकुमारी, विद्या शाक्य, धनगढी-प्रेमकुमारी तुलाधर, हेटौँडा-गौतमराज शाक्य, पवन शाक्य, गोरखा-मोहनरत्न शाक्य, लमजुङ-विजयबहादुर गुरुङ, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत-वसन्त थापा मगर, उर्लाबारी, मोरङ-मनोज शाक्य

प्यंगू आर्य सत्य

— आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप

बुद्ध-धर्म मेगु शब्दय् विमुक्ति-मार्ग अर्थात् मोक्ष-मार्ग खः । उकिं बुद्ध-धर्म केवल दर्शन मखु, न त पूजा विधि हे जक खः । छुं विशेष दर्शनया परमार्थ वा यथातत्त्व सीका काय्गु इच्छा थुकी दइ । लोकया यथा स्वभाव सीका काय्गु बुद्ध-धर्म खः । लिसें बुद्ध-धर्म दर्शानुकूल प्रतिपत्तियात नं क्यना तइ । उकिं बुद्ध-धर्म दर्शन जक मखु, अपितु व प्रतिपत्तिया वैज्ञानिक विश्लेषण नं खः ।

भिं-मभिं यथार्थ रुपं सीका कया उत्तमगु व श्रेष्ठगु जीवन हनेगु हे धर्म शब्दया परिभाषा खःसा बुद्ध-धर्म नं धर्म खः । मात्र अन्धविश्वास कट्टरपनताया रुपं पूजाविधिक्रम धयागु हे धर्म खःसा बुद्ध-धर्म धर्म हे मखु ।

बुद्ध-धर्मय् सत्य दर्शन दु, तथा सुप्रतिपत्ति दु । अले थुकी दर्शानानुकूल प्रतिपत्ति पुरे याना अवबोध जुइगु मोक्ष नं दु । अज्ज मोक्ष परलोकया लागि मखु, व थुगु लोकय् हे प्राप्त याना काय् फु । ध्वया नितिं बरु प्यंगू आर्य सत्य सम्यक् रुपं बोध जुइमाः ।

छन्हु भगवान बुद्धं न्हेंदं जक दुह्म सोपाक श्रामणेरयाके विलक्षण बुद्धि दुगु खना, थःगु सर्वज्ञता ज्ञान व श्रामणेरयागु ज्ञान तुलनात्मक परीक्षण याना भिगू गम्भीर प्रश्न न्यना बिज्यात । श्रामणेर सफलतापूर्वक प्रश्नयात निराकरण यात । बुद्धं तःसकं सन्तोष जुया व प्रश्नयात हे कुमार प्रश्न धका नामकरण याना बिज्यात । थुपिं हे भिगू प्रश्न मध्ये थन भीगु विषय प्यंगूगु प्रश्नोत्तरया विश्लेषण याय्गु खः ।

‘चत्तारि नाम किं ? चत्तारि अरिय सच्चानि ।’ प्यंगूगु नां छु ? चतु आर्य सत्य । ध्व आर्य सत्य गौतम बुद्ध थनि २५२४ दं न्हाः बनारस इसिपतनय् वर्तमान सारनाथय् पञ्चवर्गीय भिक्षुपिन्त न्हापां उपदेश यिवा बिज्यागु खः । वहे चतु आर्य सत्य बौद्ध पिनि हृदय बस्तु खः ।

‘अरिय’ शब्द पालीं धयाःतथें सँस्कृतं ‘आर्य’ धाइ । आर्यया तात्पर्य श्रेष्ठार्थ उत्तमार्थ जुइ । मेगु बौद्ध मान्य शब्दं धाय्माल धासा निःक्लेशीपिन्त हे आर्य धाइ । गथे कि पृथक्जन स्वभाव तापाक च्वना बिज्यापिं बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध, श्रावक बुद्ध, अर्हंतपिन्त अविशेष रुप आर्य धाइ ।

सत्य शब्दया अर्थ अनेक दुसां नं थन यथाभूतार्थ जुइ अपरिवर्तनीय, धात्योंगु सत्य अरिय सच्च अर्थात् आर्य सत्य खः । उत्तमपिं आर्य श्रावकपिं सत्य खः । बुद्ध गवेषण याना लुइका

बिज्यागु सत्य हे आर्य सत्य खः । आर्य सत्य प्यंगू दु-

१. दुःख सत्य
२. समुदय सत्य
३. निरोध सत्य
४. मार्ग सत्य

उपमाकथं दुःख सत्य रोगथें, समुदय सत्य, रोगया निदानथें, निरोध सत्य रोग शान्त जूथें, मार्ग सत्य रोगया वासःथें खः ।

दुःख निगः, आखःया समास जुया च्वंगु शब्द खः । ‘दु’ धयागु निन्दा याय् बहःगु । ‘ख’ धयागुया साधारण अर्थ फुस्लुगु, असारण तथा दुष्करगु विपत्तिकरगु वा शोक वेदना आदि खः । अथे जूसां जीवित व लोक सम्बन्धी बुद्धमत निरुपण यायेगु प्रथम आर्य दुःख शब्द शूक्ष्मतर दार्शनिक अर्थ युक्तगु खः । तसर्थ च्वय च्वया तयागु साधारण अर्थ छुखे तया अपरिपूर्णता, अनित्यता, तुच्छता व असारता आदि गम्भीर अर्थ अन्तर्गत जू ।

बुद्ध जीवन दुःखमय धया बिज्यासां सुखमय जुइ मखु धका नं धया विमज्याः । गृहस्थीपिन्त व प्रव्रजितपिन्त भौतिक व आध्यात्मिक सुख दु धयागु वसपोलं स्वीकार याना बिज्यागु दु । गृहस्थ सुख प्रव्रजित सुख, काम सुख, नैष्कर्म्य अर्थात् गृह पिहां वनेगु सुख, कायिक सुख, मानसिक सुख आदिया विषयय् अङ्गुत्तर निकायय् बांलाक प्रकाश याना तगु दु । तर थुपिं धात्योंगु सुख व स्थिरगु सुख मखुगु जुया ध्व फुकं विमुक्ति सुखया न्हाःने दुःखमय हे खः ।

लोक दुःखमय जूसां लोक व जीवन प्रति घृणा दृष्टि स्वयं गु बुद्ध-धर्म मखु, न बुद्धिमत्ता हे खः । न्हााबले नं सन्तोष व प्रीति जागु जीवन हनेगु लोक दुःखमय धका सीका थुइका उकिं मुक्त जुइत उत्साह याय् गु हे मानव जीवनया परम कर्तव्य खः । अले जक सदाकालीन सुख प्राप्त याना काय् फइ ।

‘कतमेसं दुक्ख अरिय सच्चं’ ‘दुःख आर्य सत्य धयागु छु ? जन्म जुइगु दुःख, बुरा जुइगु दुःख, मरण दुःख, शोक दुःख, मयःपिं नाप हुना च्वने मालीगु दुःख, यःपिं नाप बाया च्वने मालीगु दुःख, थम्हं धयाथें इच्छा पुरे मज्जुगु दुःख, कायिक दुःख, मानसिक दुःख आखीरय् धाय् माल धाःसा पञ्चस्कन्ध हे दुःखया खानि खः । निगू गु आर्य सत्य निरोध सत्य खः । “पोना भविका” अर्थात् हान. हानं जन्म जुइगु हेतु नन्दिराग सहगतगु उगु उगु भवय् प्यपुना च्वनीगु गुगु तृष्णा खः । दुःख रुपि तृष्णा फल

प्राप्तया लागि समुदय रुप तृष्णा हेतु जुड । विना हेतु दुःख जुड मखु ।

तृष्णा स्वता प्रकारया दु । व खः, काम तृष्णा, भव तृष्णा, विभव तृष्णा । काम तृष्णा धयागु रुप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श आदि पञ्चकाम विषयय भुले जुडगु । भव तृष्णा धयागु ब्रह्मलोकया आशा कया दान धर्म यायगु, हान हान, जन्म कायगु इच्छा अर्थात् उच्छेद दृष्टि । विभवतृष्णा धयागु मसी तले मोज मज्जा यायगु व पुनरुत्पत्ति माने मयायगु अर्थात् उच्छेद दृष्टि । बुद्ध-धर्म अनुसार फुक दुःखया कारण तृष्णा धयागु स्पष्ट जू । तृष्णा दत्तले सुख-शान्ति गन दइ ? संसारय तृष्णा हे जुजु, तृष्णा हे संसार राज्य चले याना च्वन । तृष्णाय हे लोक दवे जुया च्वन । थ्व तृष्णा खालि धन व बलय जक मखु अपितु दृष्टि, मत, वादविवाद, आकल्प, विश्वास आदि आशां न तृष्णा हे खः । थुकियात बुद्ध-वचन धर्म तृष्णा धाइ ।

बुद्धयागु धापु कथं थःगु छें पौद्गलिक कलह कोलाहलनसँ देश विदेश व जातिया दथुइ महायुद्ध जुया च्वंगु दु । व व्याक्क राष्ट्रिय तृष्णाया कारण हे तृष्णा मूल खः । फुक अकुशलया हेतु तृष्णा खः ।

स्वंगु गु आर्य सत्य निरोध सत्य खः । तृष्णां मुक्त जुडगु अर्थात् तृष्णा स्वतंत्र जुडगु । मेगु शब्द धाय माल धाःसा स्वंगु तृष्णा बालक पूर्ण कथं मदय्का व्छयगु हे निरोध सत्य खः । निरोध धयागु 'नि' उपसर्ग 'रोध' शब्द दुगु वाक्य खः । 'नि' या अर्थ मदु । 'रोध' या अर्थ जेल । दुःखरूपी जेल मदुगु निरोध सत्य खः ।

थ्व संसार जेल समान खः । काम भव, रुप भव, अरुप भव रुप पःखालं चाहिका तःगु जुया संसार जेल समान धया तःगु खः ।

मेगु कथं धाय माल धाःसा निर्वाण हे न निरोध सत्य खः । 'नि' उपसर्ग 'वाण' शब्द बने जुया च्वंगु । 'वाण' तृष्णायात धाइ । 'नि' धइगु मुक्त जूगु । तृष्णां मुक्त जुडगु हे निर्वाण खः । राग क्षय, देष क्षय व मोह क्षय हे निर्वाण खः ।

प्यंगु गु आर्य सत्य मार्ग सत्य खः । मार्ग सत्य धयागु आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग खः -

१. सम्यक् दृष्टि
२. सम्यक् संकल्प
३. सम्यक् वचन
४. सम्यक् कर्मान्त
५. सम्यक् आजीव
६. सम्यक् व्यायाम
७. सम्यक् स्मृति
८. सम्यक् समाधि

थ्व हे आर्य अष्टाङ्ग मार्गया अनुकरण थ्व जीवन सुख शान्ति

पूर्णगु जुड, अले बुद्ध-धर्मया अन्तिम लक्ष्य निर्वाण प्राप्त याय फइ । अस्तु !

शान्तिको लागि धर्म

अचेल जताततै दुःख र अशान्ति छाएको छ । त्यसको मूलकारण हामी नै हौं । हामीहरूले जानी वा नजानी पाँच ठूला भूलहरू गरिरहेका छौं । ती हुन्

१. पाशविक प्रवृत्ति : पशु जस्तै व्यवहार गर्नु, काम, क्रोध, लोभ, द्वेष, अहंकार, स्वार्थ, क्रूरता, शक्ति र धनको आडले दमन, अत्याचार गर्नु । शक्ति र धनको लागि भ्रष्टाचार, कुकर्म, आदि गर्नु, आफूलाई मात्रै फाइदा भए अरूलाई दुःख भए पनि परवाह नगर्नु, गरीब निर्धनहरूलाई शोषण गर्नु इत्यादि ।

हाम्रो दुःख र अशान्तिको ५०% वा सो भन्दा बढी यसै कारणले हुन्छ ।

पाशविक प्रवृत्ति हाम्रो नसा नसामा घुसेको छ । पाशविक प्रवृत्ति लिएर जिउनु हाम्रो लागि साधारण, दैनिक जीवनको एक हिस्सा जस्तै भइसकेको छ र यस भूललाई हामी भूल भनेर पनि भन्दैनौं । स्वाभाविक ठान्छौं ।

वास्तवमा भन्ने हो भने मानिस भएर पनि पशुत्व छाड्न नसक्नु हाम्रो भूलै हो ।

२. विखण्डन : अर्थात् मानव समाज विभिन्न कारणवश अनेक हिस्साहरूमा टुकिनु । हाम्रो विखण्डन हामीले नै सिर्जना गरेका हौं । ठूलो जाति, सानो जाति, अछूत दलित, धनी, गरीब, मालिक, कामदार, राजा, भाइ भारदार, रैतीहरू, सामन्त, साधारण किसान र अन्य कर्मीहरू, विभिन्न उद्देश्य बोकेका दलहरू, पार्टीहरू, विभिन्न धर्महरू, वादहरू, जस्तै साम्यवाद, पूँजीवाद, धर्महरूमा पनि विभिन्न वादहरू आदिको कारण विभिन्न खण्डहरूले विभिन्न स्वार्थहरू बोकेका हुन्छन् । एकको स्वार्थ अर्कोसँग मिल्दैन । हरेकले आफ्नै भलो मात्रै खोज्छ । देशको उन्नतिको नाममा आफ्नै उन्नति खोज्छ । यसै कारण विभिन्न खण्ड बीच आफ्नो श्रेष्ठता, अधिपत्य कायम गर्न संघर्ष हुन्छ, लडाइँ भगडा हुन्छ, युद्धहरू हुन्छन्, छलकपट दाउपेच भइरहन्छ ।

कति मानिसहरू जातिभेदको कारण नीच गनिए र दुःख पाए, अछूत र दलित माथि कति अत्याचार गरिए, आफ्नो अधिपत्य कायम गर्न विगतको इतिहासमा राजा र राजाबीच कति युद्ध भए, पराजितहरूले कति दुःख पाए, सामन्तहरूले साधारण रैतीहरू उपर कति दमन गरे, विभिन्न दलहरूबीच कति संघर्ष भयो, विभिन्न धर्महरूबीच कति धर्मयुद्ध भए, विभिन्न वादहरू बीच कति द्वन्द्वहरू भए, साच्चै भन्ने हो भने हाम्रो इतिहासका पानाहरू यही विखण्डनकै कारण यतिको रक्तरीजित भएको छ । यही विखण्डनलाई हामी स्वाभाविक ठान्छौं र मेलमिलाप, एकता, समता, स्वतन्त्रता आदिलाई अस्वाभाविक

सम्भन्धौ । यो हाम्रो अर्को ठूलो भूल हो जसको कारण समाजमा दुःख र अशान्ति छाएको छ ।

३. अन्धविश्वास : हाम्रो समाजमा साच्चिकै सत्य थाहा पाउने विरले हुन्छन् । अन्ध श्रद्धाको कारण विना शङ्का उपशङ्का ठाडै विश्वास गर्ने अथवा आफ्नै स्वतन्त्र चिन्तन र प्रज्ञाको आँखा चिम्ली विश्वास गर्ने प्रवृत्ति हामी सबैमा छ । हामी जुन विश्वास गर्छौं सो सत्य नै हुनुपर्छ भनेर कसले ग्यारेन्टी दिन सक्छ ? हिन्दुहरू वेद, पुराण, गीता, वेदान्त आदिमा विश्वास गर्छन् भने बौद्धहरू बुद्धवचनमा, त्रिपिटकमा, नवसूत्रहरूमा, वज्रमण्डल, तन्त्रयान, मन्त्रयानमा विश्वास गर्छन्, इशाईहरू पवित्र बाइबलमा विश्वास गर्छन् भने मुस्लीमहरू कुरानमा इत्यादि । दृढ विश्वास बने पछि त्यही सत्य लाग्न थाल्छ । धर्म, वाद, दर्शन, आदिमा मात्र हैन साधारण कुराहरूमा पनि आफ्नो पत्थारिलो मान्छेले भूटै बोले पनि सत्य सम्झने बानी हुन्छ ।

यस्ता अन्धविश्वासहरूको कारण समाजमा संस्कार, रीति, थिति इत्यादि बस्छन्, जसको चतुरमा पर्नु नै हामी आफ्नो धर्म र कर्तव्य सम्भन्छन् । यिनै संस्कार र दृष्टी भेदको कारण हामीमा विखण्डन र फूट हुन्छ, जसको फल दुःखदायी हुन्छ । आस्था र विश्वासबाट प्रभावित भएर समाजमा अनेकन दुःखदायी प्रथाहरू चलिरहेछन् जस्तै बलीप्रथा, बोक्सी, भाँकी आदि । सबै गर्ने गराउने अर्कै छ, मैले गरेर पो के हुने हो र, भनी विश्वास गर्नाले मान्छे निस्क्रिय बन्छ, सबै दोष विद्यातालाई नै दिएर बस्छ ।

हुन त वैज्ञानिक सत्यलाई हामी ध्रुव सत्य सम्भन्छौं- यो पनि एक प्रकारको अन्धविश्वासै हो । कति कुराहरूमा वैज्ञानिकहरूबीच मतभेद भइरहन्छन् । विज्ञानको विद्यार्थीलाई यसबारे राम्रो ज्ञान छ । विज्ञानले हामीलाई कुनैको पनि अन्तिम सत्य बताउन सक्तैन यो विज्ञानको कमजोरी हो । हालसम्मको निरीक्षण परीक्षणबाट देखिएको त यो हो-यसबारे अरू तथ्य प्रकाशमा आए विचार गरिनेछ- विज्ञान यही भन्छ ।

यसरी हामी स्वतन्त्र चिन्तन र प्रज्ञा हीन भई अन्धविश्वासहरूको भरमा दुःख कष्ट भोगी जिन्दगी गुजारी रहेकाछौं । यसैको कारण हाम्रा भूलहरू-पाशविक प्रवृत्ति, विखण्डन आदिबाट उब्जेका दुःखहरूलाई स्वाभाविक सम्झी भोगिरहेका छौं ।

४. जनसंख्या वृद्धि : प्रकृतिले एकजोडी दम्पतिलाई करीव ३० वर्षको अवधिसम्म बच्चा पाउने क्षमता दिएको हुन्छ । यसरी सबै सन्तान बाँचेमा १४/१५ जनासम्म पुग्न सक्छन् । तीन वर्षमा एकजना बच्चा पाउने गरे पनि १० जना त पुग्छन् । तिनमा कालगतिले २/४ जना अकालैमा मरि गए पनि ५/६ जनासम्म त हुन्छ । हाम्रो नेपालमा अचेल सरदर जन्मदर २.६

छ । यही जन्मदर कायम रहेमा आगामी ३०/४० वर्षभित्र हाम्रो देशको जनसंख्या ४/५ करोड पुग्नेछ । देश बढ्दैँ, उब्जाऊ बढ्दैँ, उल्टो उब्जाऊ हुने खेत घरहरूले ढाकिदैँ जान्छ, फलस्वरूप देशमा भोखमरी बढ्दैँ जान्छ, गरीबी बढ्दैँ जान्छ ।

यसलाई हामी परिवार नियोजन गरी नियन्त्रण गर्न नसकिने होइन, तर घटीमा दुई छोरा र एक छोरी हुनुपर्ने भन्ने अन्धविश्वासले गर्दा र ग्रामीण भेगमा परिवार नियोजन गर्ने चलन नहुँदा परिवार नियोजनबारे गरिने विज्ञापनहरूको बावजूद जन्मदर घट्न सकेको छैन ।

यो हामीले जानी जानी गरी आएको भूलबाट देशमा बेरोजगारी, चेलीबेटीको बेच विखन, चोरी डकैती आदि कुकर्महरू बढ्न गई दुःख भोगिरहेका छौं ।

५. अनियमित जीवन : विशेषगरी शहरी क्षेत्रहरूमा अधिकांश युवाहरू जथाभावी लक्ष्यहीन जीवन जिउँदै छन् । स्वस्थकर भोजन, नियमित व्यायाम, ध्यान तथा मानसिक विश्राम सपनाको कुरो जस्तो भइरहेको छ । कन्दमूल, फलफुल, अन्न खाएर बाँच्नुपर्ने मानिसहरू मांसाहारी बन्दैछन् । शरीरलाई हानी गर्ने मसाला नून चिनी र चिल्लोको प्रचलन बढ्दैछ । त्यसमाथि शरीरका मस्तिष्कलगायत पार्टपूजाहरू बिगानै पेयपदार्थ मादकपदार्थ र ड्रगहरूको प्रचलन बढ्दैछ । सवारी साधनहरू प्रयोग गर्ने र घरमा टिभी हेर्ने आदत बढ्दै जाँदा, आँखा र स्वास्थ्य दुवै कमजोर बन्दैछन् ।

यस प्रकारको अनियमित जीवनको फलस्वरूप मानिसहरूमा मानसिक असन्तुलन बढ्दैछ, साथै रोगहरू लागि अकालमै कालको मुखमा पस्दैछन् । यसबाट पनि हाम्रो समाजमा दुःख र अशान्ति छाएको छ ।

सूक्ष्म दृष्टिले हेर्दैँ गयो भने समाजको दुःख अशान्तिको जड यी पाँच जानी वा नजानी गरेको भूलहरूको कारण नै हुने गरेका छन् ।

अब भूल हामीले गर्छौं भने सुख र शान्तिको लागि उपायहरू पनि हामीले नै गर्नुपर्ने हुन्छ । भूलको कारण दुःख र अशान्ति हुनु स्वाभाविक हो ।

शान्ति आकाशबाट भर्दैँ, मान्छेको दिल र दिमागबाट मात्रै उब्ज्न सक्छ । मान्छेको दिल र दिमाग भित्र हेर्नै भन्ने हामी देख्छौं के ?- उही काम, क्रोध, लोभ, द्वेष, इर्ष्या, अहंकार, स्वार्थ, ममता, अन्धविश्वास, अनियमितता, मात्सर्य, स्वार्थ, अभिमान । कोही भन्ने सामर्थ्य राख्छ, मेरो मनमा यिनीहरू उब्ज्दैनन् ? शायद कोही पनि हुँदैन ।

त्यसैले आफूभन्दा आफ्नो प्रतिद्वन्द्वी कमजोर जस्तो लाग्छ भने मान्छेले युद्ध नै रोक्छ, शान्ति होइन । शान्ति त वैरागी सन्तहरूमा, कि त पश्चाताप गर्ने पापीहरूमा कि त्यो कातरमा हुन्छ- जो आफ्नो प्रतिद्वन्द्वीलाई आफूभन्दा बलशाली देख्छ ।

त्यसकारण यस दुनियाँमा सन्तहरूको बाणी विपरित, अधिकांश निरीह जनताको चाहना विपरित, हातहतियारधारी बलशालीहरूले शान्ति चाहेनन्, बरू युद्धको मैदान रोजी रहेका छन्

यसकारण यो प्रश्न हामी धर्मका अनुयायीबीच आज खडा भएको छ- कि सुख र शान्ति यस दुनियाँमा ल्याउन हामी के गर्न सक्छौं ?

हामी चाहन्छौं समाजमा ठीकसँग जिउन कसैलाई पाशविक प्रवृत्तिको प्रयोग गर्न, नपरोस्, हामी चाहन्छौं पाशविक प्रवृत्तिको साटो मानवीय प्रवृत्तिहरू विकास होऊन् । हामी चाहन्छौं समाज विखण्डित नहोस्, समाजमा एकता होस्, समता होस्, समदर्शिता होस् मानिस र मानिसबीच आकाश जमिनको फरक नहोस् । हामी चाहन्छौं समाजमा मानिसहरू अन्धविश्वासको चपेटामा परी कुर्महरू नगरुन् । हामी चाहन्छौं समाजमा जनसंख्या यसरी नियन्त्रित होस्- कि खान लाउन र बस्न आफ्नै देशको माटोले भ्याइयोस्- विदेशीको ऋणको भार टाउकोमा उठाउन नपरोस् । हामी चाहन्छौं- समाजमा मानिसहरूको जीवन नियमित होस्, खानपान, व्यायाम, विश्राम उचित मात्रामा भई सबै स्वस्थ, शान्त र दीर्घजीवी बनून् ।

संसारको कुनै पनि धर्म समाजमा सुख र शान्ति नै चाहन्छ, दुःख र अशान्ति होइन । तर जब मानिसहरू माथि बयान गरिएका पाँच महा भूलको भूलभूलैयामा पर्छन्, तब उनीहरू धर्मलाई सजिलैसित एकातिर पन्छाई संघर्ष र युद्धमा होमिन्छन् ।

त्यसकारण शान्तिस्थापना गर्ने कसले ? राज्य व्यवस्था सञ्चालन गर्ने सरकारले, सरकारले बनाएको योजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने कर्मचारीहरूले अथवा धर्मका अनुयायी धार्मिक व्यक्तिहरूले ?

यसमा पहिलो दायित्व त धार्मिक व्यक्तिहरूकै हुन्छ । जसले मानिसहरूलाई जानी वा नजानी गरी आएका भूलहरूलाई सुधार्ने बाटो देखाउन सक्छन् र यसको लागि आवश्यक कार्यक्रमहरू बनाई अगाडि बढ्न सक्छन्, जसले सुख र शान्ति ल्याउन के कस्ता कामहरू समाजमा गर्न सकिन्छ भनी राज्य व्यवस्था सञ्चालन गर्ने सरकारलाई उपायहरू बताउन सक्छन् र कार्ययोजनाहरू प्रस्तुत गर्न सक्छन् जसले यी पाँच भूलहरूबाट मानिसहरूलाई बचाउन धार्मिक कार्यक्रमहरू, ध्यान शिविरहरू वा अन्य जनतामा बोध ल्याउने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सक्छन्, पाशविक प्रवृत्तिविहीन नमूना मानव समाज निर्माण गरी देखाउन सक्नेछन् ।

हामीलाई चाहिएको यस प्रकारका धार्मिक गुणहरू हुन् जसबाट आदर्श मानव समाजको निर्माण कार्य सम्पन्न हुन सकोस् ।

हामीलाई चाहिएको छ यस प्रकारको धर्म जसले मानिसहरूमा पाशविक प्रवृत्ति हटाई त्यसको साटो मानवीय गुणहरूले भरिदेवस्, मानिसहरूमा मिथ्या दृष्टि र अन्धविश्वास हटाई सम्यक दृष्टि

प्रदान गरोस् तथा स्वतन्त्र चिन्तन निरीक्षण परीक्षण गर्ने बानीको विकास गरोस्, जसले समाजमा विखण्डनको साटो समता र एकताको जंग बसाल्ने काम गरोस् ।

हामीलाई चाहिएको छ यस्तो धर्म जसले मानिसहरूमा वैज्ञानिक खोजहरूप्रति आस्था जगाओस् दुःख र अशान्तिको जड के हो भन्ने थाहा पाई दुःखबाट छुटकारा दिने बाटोमा मानिसहरूलाई जाने प्रेरणा मिलोस् ।

हामीलाई चाहिएको छ यस्तो धर्म जसले मानिसहरूलाई समाजको वास्तविकतासित परिचित गराई, जनसंख्या नियन्त्रण गराउने कार्य गराओस्, मानिसहरूमा मानसिक र शारीरिक स्वास्थ्यको अभ्यास गराओस् तथा समाजको सुख र शान्तिको लागि कष्ट उठाउनु आफ्नो कर्तव्य सम्भन्ने व्यक्तिहरू पैदा गरोस् ।

हामीलाई हाम्रो पुरानो सनातन संस्कारयुक्त आफ्ना आफ्ना धर्महरूमा ममता बसिसकेकोले जतिसुकै प्यारो र पवित्र लागे तापनि हामीले पूर्वाग्रहरहित भई खुला दिल र दिमागले हाम्रा धर्महरूमा सदियौंदेखि विभिन्न परिस्थितिबश आइपरेका विकृतिहरू अन्धविश्वास, कुसंस्कार, अवैज्ञानिकतालाई पहिचान गरी धर्मलाई विशुद्ध रूपमै जोग राख्न सक्ने हुन सकेमा त्यस्तै विशुद्ध धर्महरू नै हामीले चाहेको दुःख र अशान्तिविहीन समाजको निर्माणमा सार्थक र सक्रिय हुन सक्नेछन् । विशुद्ध धर्म चिरस्थायी होस् ! सबैले सुख र शान्ति पाउन् !!

पाप कर्म कहिल्यै नगर्नु ।

पुण्य गर्दै जानु ।

आफ्नो (मन) चित्तलाई शुद्ध गर्नु

यहि नै बुद्धको उपदेश हो ।

विश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन नं: ४२२५६२५, ४२४४९७३, फ्याक्स: ४२२९८५५

ईमेल: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि गाडिका पार्ट्सहरू को लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

बुद्ध धर्म दुने अलौकिक देवदेवीया खँ

- बुद्धाचार्य शाक्य

आदिम बुद्ध धर्मया धापु दु राग, द्वेष व मोहयात लासा चतुर्ब्रम्ह (मैत्री, करुणा, मुद्रिता व उपेक्षा) फवंगा दशपारमिता (दान, शील, वीर्य, ध्यान, प्रज्ञा, उपाय, बल, प्रविधि व ज्ञान) फांगायांना करुणाया न्ह्यः वयकल चासा शून्यताया म्हंगस जुई । थ्वया अर्थ खः- गुम्हेसिया काप, वाक व चित्त शुद्ध जुई वयात शून्य अर्थात् निर्वाण प्राप्त जुई ।

संवृत्ति धर्म (परमार्थ व ज्ञान सिद्धि) प्राप्त यायगु नितिं तमोगुण (बोधिचित्त) न्हनीगु यात तोता निर्वाणया लँय वनेगु परमार्थ धर्म (सत्त्वगुण) लुमका समलचित्त (क्लेश स्वभाव) यात वांछवया विमल चित्त (करुणात्मक स्वभाव) दयेका जुइमागु भीगु कर्तव्य खः । थ्व यात बुद्ध धर्मयागु प्रकृति धैगु तायकेमाः ।

१५, वाक व चित्तया शुद्ध ध्यान च्वना अमृत रस कायगु (मद्य) परमार्थ धर्म पूर्वकेगु (मांस नितिं सासः ल्हायगु (मीन) शुद्ध काययागु उपाय मालेगु (मुद्रा) व आकाश समानगु बोधि चित्तया नितिं सुष्मा नाडिइ प्राणतया च्वनेगु (मैथुन) यात न्याग्व 'म' कार धका उत्तमगु ध्यान यायगु निर्देशन प्राचीन बौद्ध विद्वानपिन्सं स्यना व कना थुकूगु जुल । थ्व इलं ह्वागु कथं जक छ्यलीपिनं दु ।

छम्ह जुयानं अनेक जुइगु, प्रकट व अन्तरध्यान जुइगु, थथम्हं व्वया जुईगु, बमं सुना वनेगु, लखय दुने जुइगु, सूर्यचन्द्र नाप खँल्हानां ब्रह्मलोकयात वशय तयगु परिमार्जनया नितिं ऋद्धि प्रतिहार्य याइपिं दु । थगु कर्किगु खँ सीकेगुया नितिं मनोविज्ञानया विद्यायात थुइकेगु नितिं आदेशाना प्रतिहार्य याना जुइपिं दु । अथेहे जिउगु व मजिउगु सीकेत व स्वतन्त्र मुक्त जुइत अनुशासनी प्रतिहार्य याना जुइपिनं दु । थ्व फुक्क अलौकिक तर्क वितर्क विचार विमर्शयागु कल्पना, भावना व धारण खः ।

थुगु लोकय मद्गु वदयके मफुगु लोकोत्तरज्ञानं जक खके फइगुयात अलौकिक धाइगु खः । थःगु नुगलय ज्ञानया मत च्याका गन छु दु धैगु दुवाला स्वलधासा अलौकिक शक्ति प्रकट जुइगु खँ अर्थात् विज्ञान थुइका काय फु । गथे कि स्वयम्भू महाचैत्य उत्पत्ति जुइगु न्ह्यबः वसपोलयात अलौकिक कथं खंकल । शून्यता व थुकिहे प्रकट जुइगु यात नं अलौकिक धाइगु खः । प्रकट वा उत्पत्तियात जन्म कथं नालेगु याना तल । थ्वहे कथं जन्मया नापं जरा, वृद्ध व मृत्यु ल्यू ल्यू वइगु खः । थथे तथ थम्हं मचापक वया चवनीगु स्वभावयात तक नं अलौकिक कथं हनेमागु जुल । डर्के जन्मे-सत्य, जरा-त्रेता वृद्ध-द्वापर व मृत्यु-कलि धायमागु जुल । सत्य, त्रेता, द्वापर व कलियागु कल्पना, भावना व धारणा थ्वहे जुल । गथे दइगु खः अथेहे मदया वनीगुनं

अलौकिक हे खः ।

ऋद्धि प्रतिहार्य, आदेशाना प्रतिहार्य व अनुशासनी प्रतिहार्ययात बाँलाक दुवाल स्वल धासा थ्व संसारय छु नं मद्गु, गुलिनं दयाचंगु दु व फुक्क हेतु जक खः दूगुनं मदया वनीगु स्वभावयागु खः धैगु थुइका कायफई । कल्पना, भावना व धारणा यात धासा मद्गु नं दया वयफु दूगुनं मदया वनेफु । उकें संसार हे कल्पना, भावना व धारणायागु खः । स्थिरगु मखु धैगु वाःचायके मागु जुल ।

अध्यात्मिकया ज्या खँ दक्क मनूलेगु आत्मिक कल्पना, भावना व धारणाया लिच्च व थुकिया प्रभाव जक खः । गुम्हसित गुजोगु लिच्च व प्रभाव लानाच्चनी वा लाकी उजोगु हे मरणतक नं ल्ना च्वनी यः । छु नं खँयात न्ह्योनि हया स्वयगु वा लुसूका कायगु धैगु कल्पना खः । कल्पनां खँम्ह व खंकूगुयात छयलिगु नितिं भावना खः । अथे हे साकार वा पूर्वकेगु धारणा खः । थ्वहे कथं ल, मिं, सिं, चा, घातु आदियागु अनेक मूर्तित कल्पना, भावना व धारणा जकहे दयेकेगु याना तल । सुनां छु कल्पना, भावना व धारणायात वयात हे उत्पत्ति जुइगु छगु विश्वास खः । उकें बुद्ध धर्मया अध्यात्मिक बन्धुपिन्सं अलौकिक देवदेवीत दु धैगु विश्वासयाना इमिगु मूर्ति तकनं दयेकेगुयाना हल । थ्वहे कथं पूजा, पाठ, भक्ति, सेवा, उपासना, जप, तप, मन्त्र आदियाना थत सन्तोष यायगु याना हल । दुःखय वा लसताय थीथी अलौकिक द्यपिनिगु पूजा यायगु व याकेगु याना जुल । अलौकिक द्यः पिनिगु पूजा यात वा याकल धका सुयातं वात मद्गु धायेमा धैगु कर नं मद्गु ।

मांयागु गभर्य च्वना वा छुनं जीवकोषयागु लिधंसा कया थ्व संसारय बपिं प्राणीपिन्सं अलौकिक् देवदेवी खंगु खः वा मखु दसिविया धायमफु । दैय वसं याम कथं खने दयक वइगु नं अलौकिक मखु भौतिकं हे खः । आकाभाकां सः वइगु, जः वइगु, किचः वइगु, म्हं पीसेच्चक ग्याना वइगु खने दया वइगु आदियात अलौकिक धयातगु जक खः । अथेहे कल्पना, भावना व धारणाय वइगु यात नं अलौकिक हे मानेयाना तल ।

प्राणीपिनिगु आत्मा देहलय गनं गथे बल हाकनं सीधुका गन वन । शाक्यमुनि भगवान् बुद्ध धया बिज्यागु दु कि सत्त्विपिं जन्म जुया म्वाना च्वतले भिंच्यागू मन जुया च्वनी । उगु खः- दृश्य, श्रोता, प्राण, जिह्व, काय व मन खुगूया छथी पृथ्वी, आपतेज, वायु आकाश व विज्ञान खुगूया छथी रूप, शब्द, गन्ध, रस, द्रष्टव्य व स्पर्श खुगूया छथी भिंच्याथी जुल । आत्मा न्ह्यागु थास वसानं म्याना च्वतले चेतना दया च्वनी धासा मन्त कि हाकनं आत्मा गन वन ? थ्व धाय् थाकु तर प्राणीपिनिगु जीवनया प्रकृया जन्म, जरा,

वृद्ध व मृत्यु नाप स्वातुमतु स्वाना चंगुदु । सित कि त्मा अन्तराभवय लात धैगु विश्वास याइपिनं दु ।

दक्क सत्वया आत्म शान्त धैगु हे शून्यता अर्थात् निर्वाण खः । कल्पना, भावना व धारणा याना च्वतले तर्क वितर्कया छुनि आत्मयात शान्त विइ फइमखु । अलौकिक यागु कल्पना, भावना व धारणायांना च्वतले थत लोमंका, तंका वा शून्यताय परिणतयाय फइमखु । मसिइगु सिइकेगु योग्य खः तर चाकुइ भुजिथें लिप्त जुया च्वतले मुक्त जुइ फइमखु । मुक्त मजुइक निर्माणय नं थ्येके फइमखु । हाकनं हाकनं जन्म कायगु तृष्णाया हाँ तये मदंतले सुनानं जन्म जरा, वृद्ध व मृत्युयात तंके फइमखु । हा कया च्वंगु सिमा पाले धुंकूगु जूसानं हाकनं चुलि जाया वइगुथें जन्म काय मालीगु जुया च्वनी ।

भगवान् शाक्यमुनि बुद्धयागु उपदेशयात हे दुवाला स्वल धासा दक्क प्रकारया रूप व संज्ञायात त्यला प्रतिध संज्ञा यात न्हैकेगु, नातात्व संज्ञायात मनन मयासे आकाश अनन्त धका चित्त क्वातुकेगु आकाशानन्त्ययतन धाल । दक्क प्रकारया रूप व संज्ञायात त्यला प्रतिध संज्ञायात न्हंका नानात्व संज्ञायात मनन मयासे आकाश अनन्त खः धका थुइका विज्ञान अनन्त खः धैगु वा : चायका चित्तयात क्वातुकेगु हे विज्ञानन्त्यायतन धाल । दक्क विज्ञान नं छु मखु व मदु धैगु चित्तयात क्वातुका तयफत धासा आकिञ्चल्यायतन धाल । दक्क आकिञ्च त्यायतन यात नं क्वत्यला गनं भ्रम मजूसं चित्त यात क्वातुकालेगु नैवसंज्ञाना संज्ञायतन धाल । नैवसंज्ञायतन यात नं क्वत्यला स्वतन्त्र जुइगु चित्तयात क्वातुकेफत धासा संज्ञावेदित निरोध धाल ।

रूपय रूपं खनी, अध्यात्मक अरूप संज्ञी जुया पिनेयागु रूप खनी । तर शुभ भावनाहे अधि मुक्ति जुई धैगु धारणा उगु न्यागु खँ समाधिया न्ह्यवः थुइकेमा अनलि रूप व संज्ञायात दमन यायमा । आकाश अनन्त धका खँके धुंका सूक्ष्म रूप संज्ञायात उत्पन्नयाना हाकनं निरोध याय फय्मा धैगु भगवान् बुद्धयागु उपदेश खः ।

धात्ये धायगु खःसा स्थूल, मनोमय व अरूपी लौकिक संज्ञा खः । संकले शिक धर्मनाहा यायगु, शुद्ध धर्म अभिवृद्धियायगु प्रज्ञा पूर्ण जुइगु शरीरयागु कर्म खः । मभिंगु मार्ग विचलित जुया अथेह संक्लेश धर्म तोता महासुखी जुइगु व निर्वाणया नितिं न्ह्यव्यायगु रूपी शरीर कर्म खः । लौकिक व अलौकिक यात ध्वाचुइक अध्ययन मयासे देवदेवी पिनिगु भक्ति सेवा व स्तुतियायगु निहित स्वार्थया संस्कार जक खः । थ्वयात धर्म धका हने मजिउ ।

सीधुंकायागु खँ बुद्धधर्म कथं निश्चित सम्बोधि परायणम्ह श्रोतापन्न, राग, द्वेष व मोह न्हैकूम्ह सकृदागामी, हाकनं जन्म काय म्बालम्ह औपपातिक व दक्क आश्रव क्षय जूम्ह प्रज्ञाविमुक्ति अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याइम्ह निर्वाण पदय ध्वनी धैगु विश्वास याना तगुदु । चित्त मल मदुम्ह सिनं कायपुपशमी, वेदना मदुम्ह वेदानापुशमी, चित्त शुद्धम्ह चित्तानुपशमी व न्ह्यावले चित्त प्रसन्नम्ह

धर्मानुपशमी जुइधैगु विश्वास यानातगु दु ।

काम वासना, अकुशल व तर्कवितर्क यात बाँछवया विवेक विचारं ध्यान यायगु, अध्यात्मिक भावना चित्तयतमा एकाग्रत जुइगु समाधि यायगु, प्रीतियात तोता स्मृतिवान यागु ध्यान यायगु सोमनस्य व दौमनस्यया दुःख सुखत्याग या ध्यान यायगु भ्रवलाक न्हापांगु सुखय तक्यनेगु, निक्वगु सुखय तक्यनेगु, उपेक्षा व समृद्धिया सुखय तक्यनेगु व महासुखय तक्यनेगु जुल । उगु प्यंगु ध्यानया छुनि एकान्त, निर्वेद, विराग, निरोध, शान्त, अभिज्ञा सम्बोधि व निर्वाणया लँय वनेगु खः धैगु बुद्ध धर्म क्यना तगु दु ।

बुद्ध धर्म दुने अलौकिक व लौकिकया थाय गनतक दु धैगु थथम्हं दुवाल स्वल धासा संसारया अनन्त प्वंगु प्वंचा जक खः । जन्म धैगु कल्पना, भावना व धारणाया हुनि जक खः । धैगु थुइका कायफइ । सूक्ष्म प्राणीनिसें तथागतपिं तकनं हेनुं हे उत्पत्ति जुया नं मदया वपिं खः । धासा लौकिकया न्ह्योनि अलौकिक भ्रम खः । अथेहे अलौकिया न्ह्योनि लौकिक म्हंगस जक खः । जन्म, जरा, वृद्ध व मरण मदुगु खःसा संसार प्वंगु खः, जाःगु मखु ।

धर्म धैगु द्यपिनिगु पुजा, भक्ति व सेवा यायगु जक मखु । अलौकिक व लौकिकया देवदेवीपिनिगु आजु जन्म, जरा, वृद्ध व मृत्यु जुया च्वनीगु लँ तिना सकसितं सुख, शान्त व सुरक्षितगु कल्पना, भावना व धारणा यायगु जक खः । देवदेवी पिनिगु शक्तिया भक्ति थ जक कतिलाकेगु खः थ्वयात धर्म धाय मजिउ । अलौकिक देवदेवीपिनिगु जक भक्ति सेवा प्रज्ञा व स्तुतिजक याना मानव बुद्ध पिनिगु व तारायपि मिसापिं तोफिकेगु, लोमंकेगु व न्हंकेगु पायछि मजू । गुम्हसिया काय, वाक व चित्त शुद्ध, पवित्र व स्वच्छ मजू उम्हसिनं लोकया नितिं छु नं धर्म याःगु दु धाय वह मजू । गुम्हसिनं थ त तरे याई बहे थः खः व शरण वने धायगु पायछि जू । थहे अगतिम्हं सुयातं सुगति चूलाकी मखु । बुद्ध धर्मय अलौकिक देवदेवीपिं म्हसीकेगु पद्धति थ्वहे जक खः । मेगु मखु ।

विद्यार्थी भाइबहिनीहरूको लेख, निबन्ध, कविता समाविष्ट यस बालस्तम्भमा प्रकाशनको लागि विद्यालयका शिक्षकहरूले आफ्ना विद्यार्थीहरूलाई बुद्धधर्म, संस्कृति, इतिहाससम्बन्धी लेख, कविता, निबन्ध लेख्न लगाएर यस मासिकमा पठाइ दिनु हुन अनुरोध गर्दछु ।

आनन्दकुटी

पोष्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

फोन : ४२७१४२०, फ्याक्स : ४२२८०९७

ई-मेल : anandkuti@mail.com

My Diary of My Experience with my life Being a Shramanera Bhikkhu (a Theravada Monk) for 5 days

- Subhaya Tuladhar (Shramanera Subhadra)
Class VII 'A' Roll No 21

Being born a Buddhist, my whole family including me always visits the Buddhist Theravada Vihara (Monastery) of Kathmandu as our usual routine on Saturdays. We preach and chant Buddha's sutra in Pali (the language of the Buddha's period) at the Vihara.

In Vihara I see lots of young monks, who are Bhikkhus all their life, reading and practicing Buddhism. They follow the rule of Buddha and chant the sutra of Buddha on Pali language. I remember about 2 years back my father and my grandfather had also ordained for 7 days in a Theravada Vihara of Kirtipur. While sharing their experiences it did not seem easy and sometimes I used to ask myself if I could also be a Bhikkhu for a temporary period of time. I know being a Theravada Bhikkhu is not easy, because it has lots of rules to be followed e.g. no entertainment, one meal a day (before 12 noon), with clean shaved head, with yellow robe (Bhikkhu dress), without family and without own home and etc.

One day, I remember, on 1st week's 1st Saturday of March 2005, sun was shining from early morning, and weather was clear and getting hot. We had planned to go to Anandakuti Vihara. Once we arrived there and after normal preaching, chanting and offering donation, we all were having breakfast, at the same time head of the Vihara Venerable Kumar Kashyap Mahasthavira asked my father "why don't you ordain your son for a week long Shramanera as Chuda Karma (Batabandha)". And instantly my parents also proposed me the same and I simply said Ok. I thought it would be good for my life and for the sake of my paternal grandmother, who was suffering from cancer.

Page No 2.

The preparation went on, even to do the good purpose of work, for me holidaying from school for a week was not possible., because I will be missing my studies and on top of it my 1st term exams was also approaching soon.

After going thru the school diary, my parents noticed that after the completion of 1st term exams I had holidays for 6 day before resuming the class of 2nd term. And my parents thought of utilizing the holiday and they proposed Vihara for my ordinance. Everything was finalized within a very

short time.

28th March was the last day of my 1st term exam. And next day, on 29th of March I was taken to Vishwo Shanti Vihara at Teenkune, Baneshwor 7.30 A.M. One of the Bhikkhus poured some water and

started to soap my hair and shaved my hair, while shaving the hair he asked to say the words in Pali as the Bhikkhu said. My Aunty was collecting shaved hair in a tray; everybody was looking at me because I am looking funny. After sometime I was taken to the Hall and in presence of all my family members and Bhikkhus I was ordained by Most Venerable Kumar Kashyap Mahasthavira.

Now, I was changed to Bhikkhu from any normal boy and Venerable Bhikkhu gave me a new name Shramanera Subhadra while I was being Shramanera. It was the first day and a very great and special day for me. I was wearing a yellow robe (Bhikkhu dress). And while ordaining, Venerable Bhikkhu told me that "now you are son of Buddha, son of Bhikkhu and son of Buddha, Dharma and Shangha. At that moment I became very serious and sad for sometime because being their son is not an easy job and I know I will be loaded with lots of responsibility made by Buddha. And finally, I thought and said to myself that I had decided and I have to complete it. Afterwards, I was taken for Bhikchya (to beg) with holding begging bowl in my hand, my family and

Page No. 3

all the relatives offered me lots of things in my begging bowl and I had to bless them for their good and happy life.

Then my parents offered lunch for all the residing Bhikkhus and all the invited relatives. And after the lunch everybody went home and left me in Vihara and asked them not to visit me till either Friday or Saturday. Later I played a little while with young monks of my age and later on one of the young monks gave a short speech on Buddha Dharma. And later I was offered a bowl of soup and went to bed at 9.00PM. While sleeping I was thinking that when will my hair grow again? Funny isn't it?

Next day was 30.03.05 Thursday. I woke up at 4.00 AM, it is Vihara's rule. After the refreshment, everybody went down to the big hall for the prayer and chant to Lord Buddha. And later it was very good to have attend a class of Lord Buddha's Teaching by Bhikkhu Nigrodh. By then it was already 11.AM and was already time for the lunch. I already made a couple of young Bhikkhu friend who became friendlier with me.

31.03.05 was Friday my third day being a Shramanera, as usual I woke up at 4.00AM and went to hall for the usual prayer. Then all of us were asked to meditate for 1 hr. And then we had breakfast at 7.00AM. Then I went to library to read some books on Dharma till the lunch time. After the lunch at 11.30AM, I took a nap and later I went to see all around the Vihara, office, room, Stupa, hall and etc and landed in library reading the newspaper of the day. Afterward surprisingly my mother visited me with her friend. They stayed with me about half an hour and left. And later as usual we had group prayer in hall and went to bed at 8.00PM.

01.04.05 was Saturday, I was a sort of happy because lots of people used to visit the Vihara, and on top of it my parents are also visiting.

Page No 4

Morning passed as usual till lunch by praying, meditating and discussing among the friends about the Dharma and so on. And later a class was taken by Venerable Bhikkhu Bodhigyan about the dharma and practice. After lunch I felt a little dizzy took a nap for some time. Later in the afternoon my parents visited me along with my dad's friend with their kids and stayed for an hour and later left. Then I went to the library and read a book about on literature and later we had another round of prayer and meditation. Then I had a bowl of soup. Later Bhikkhu Bhodigyan asked me to put a rubber stamp of Vishwo Shanti Vihara in the books. By then it was already 9.00 PM and I went to bed.

17.07.05 was my last day in Vihara, from

morning I was little nervous, little sad and little happy. I was nervous because I had to leave all the little Bhikkhu friends behind at the Vihara. During my stay at the Vihara, everybody became quite close and helpful to me because I was new, sad because I had to leave the place and I was remembering all the moments, whenever people bowed on me I always gave them blessing of their long life, happy life and life without any trouble. It was a sort of different feelings; I gave them blessings from my inner heart. Joyous because I will be home again with all i.e. parents, relatives, school, studies and friends.

As my normal schedule I woke up at 4.00 AM and went to the hall for the prayer, meditation and breakfast. Then later my parents and relatives came to Vihara. In presence of all, Venerable Bhikkhu Bodhigyan disrobed me with all the discipline, teaching to follow in future and oath taken during the course. After disrobing my grand mother gave me a new dress to wear on.

My father was busy in capturing the videography of the event and Rakesh uncle was busy on capturing the still photography of all the events.

Page No 5

Then finally all the invitees had breakfast together and we all left the Vihara for home. After reaching home there was a small puja and everybody gave me some presents again. It was really good to be home.

After being a Shramanera in a Buddhist Theravada Vihara for five days, I felt a sort of enlightenment on me and lots of my relatives were asking me about my experience of my life during the course. I replied them as it being really a good one and not at all difficult being a monk with one meal a day with robe around your body for a short period of time. I advised all of them should become a monk for a short period of time. As I heard that In Thailand there is a custom that everybody becomes a monk or nun for temporary period during the break from the school, colleges and office.

**Peace of the world is based on
peace in the family**

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

P.O. Box : 11291, Siddhi Bhawan, Kathmandu, Nepal

Tel : 4243706, 4246234, 4255088, 4263600, Fax : 977-1-4243726,

E-mail: bishwa@ccnep.com.np

Being Good

(Buddhist Ethics for Everyday Life)

Evil is a Thief

Ven. Master Hsing Yun

*Evil springs from the mind;
then it turns on the mind and robs it.
Evil is like rust on iron;
slowly it destroys the form.*

- From the *Fo Shuo Pei Sutra*

Excessive desire

Desire is the most basic bond that binds us to the delusions of this world. Due to our desires we are born over again in one of the six realms of existence.

The *Mahaprajnaparamita Shastra* says that desires kindle feelings of dissatisfaction from start to finish. When we begin to desire something, we feel dissatisfied because we do not yet have it. If we get it, we feel dissatisfied because it has not lived up to our expectations or because we now fear that we may lose it. After we have lost it or after it has grown old we feel dissatisfied again. If we are wise we will take heed of this inevitable process.

The great poet Su Tung-p'o said, "Human desires are boundless and endless, but the capacity of objects to satisfy our desires is not."

The Avadanas say, "Even if the seven treasures were to rain down from heaven they still would not satisfy desire. Desire gives rise to few pleasures and many troubles. To understand this truth is to be a sage."

The *Mahaparinirvana Sutra* says:

The mind controls the body. The body does not control the mind. The mind can fool the body and it can kill the body. The mind can choose to be an Arhant or it can choose to be in Heaven. It can choose to be a person, an animal, an insect, a wild bird, or it can choose to be in hell. The mind can choose to be a hungry ghost and it can choose the appearance of its body. The mind can do anything.

In a mere moment our minds are capable of taking us from heaven to hell and back again. The basis of the mind is buddha nature. In our deepest "selves"

all of us are Buddhas already. However, due to the defilements of greed, anger, and ignorance our minds are deluded; rather than enjoy liberation in the resplendent truth of the Tathagata, they seek their own bondage in the delusions of samsara.

As soon as we decide to overcome our ignorance by striving to realize our Buddha nature, we will begin to overcome the defilements that bind us to delusion. Once this occurs within us, our minds will become our greatest allies and not our greatest enemies. Rather than lead us away from the truth, they will begin to lead us toward the Buddha with every thought we think and everything we feel. Such is the joy of Buddhism and the joy of learning the Dharma.

Use the mind's goodness to overcome its evil

When the Buddha spoke about the mind, he meant all acts of sentience or potential sentience, including thought, emotion, perception, movement of the body, desires, instincts, basic proclivities, basic tendencies and so forth. All of these functions and aspects are fundamentally functions and aspects of the mind as this word is used in Buddhism.

Our minds are characterized by their changeability and by their tendency to leap from one emotion or idea to another. In the mind good mixes with bad, and if we are not careful, our attention will be guided by fascination more than by truth or by what is best for us. The Buddha said that his teachings are like medicine because they are able to cure us of our chronic misuse of the mind. The Buddha compared the Dharma to water because it is able to cleanse the mind of its defilements.

The Dharma should be our basic tool for overcoming the evil tendencies of the mind. By constantly exposing ourselves to the wisdom of the Dharma, we will gradually learn to actively value truth and morality over delusion and indulgence.

The Dharma helps us reveal to ourselves the Buddha who lives within us at all times. Inklings of the purity and perfection of this indwelling Buddha nature are manifested in the mind as faith, morality, and a desire to help others. We can best learn to overcome evil tendencies by allowing ourselves to be instructed by the purity of the Buddha within us. Once we have seen how much better it is to do good than to do evil, we will begin to have even greater trust in our own inherent goodness. Once this trust becomes fully developed, the possibility of being drawn into evil thinking will be greatly reduced. The warm glow of the Buddha within can only grow brighter and warmer as we learn to rely on it more and more.

The *Avatamsaka Sutra* mentions ten characteristics of the mind of a bodhisattava. When one's intuitive

comprehension of the Buddha within has grown to absolute certainty, one's mind will be bathed in these ten good qualities. They are: helping others, compassion, peaceful joy, steadiness, comforting others, concentration, protecting others, feeling that others are part of oneself, having the ability to teach, and having the ability to lead others to the good.

No sooner do we overcome our own selfish delusions than we must realize that the delusions and selfishness of others are ours too. All sentient beings are one with us and all of them deserve our finest attention. When we focus on others and really try to help them, we also help ourselves.

How to use to overcome doubt

Doubt is one of the most basic of all of the defilements. Many tragedies happen only because one person doubted another. When friends doubt each other, often their friendship is irreparably harmed. When husbands and wives begin to doubt each other, the forces of love and caring which brought them together quickly begin to weaken. Doubt chains us to our own mistakes and contorts everything that we do. Doubt ruins communications between people as it demeans both the self and others at once.

The way to overcome doubt, as with all defilements, is to assert its opposite, positive quality. When we find ourselves becoming suspicious or doubtful, we should turn our minds toward trust and a firm belief in the truth. This does not mean that we should allow ourselves to be abused by other people, but it does mean that we should not abuse them ourselves through unwarranted suspicion. If you find that you have a tendency to become suspicious of others, it is good to remember that what they do will produce their karma and what you do will produce your karma. If their behaviour really was good, it will harm you if you have not been trusting.

At its deepest levels trust is an aspects of the Buddha mind, which knows already that everything is just as it should be and that nothing whatsoever needs our interference, much less our anger, suspicion or doubt.

The worst form of doubt is doubt in the Buddha. If we do not believe that the Buddha spoke the truth, we will not study the Dharma and we will not be able to make any progress in this life. The surest cure for this kind of doubt is study the Dharma and applies it in your life. No one who studies the Dharma and applies it in his life will doubt it for long.

The Mahasamnipata says, "The greatest and more beautiful form of wisdom is to be beyond doubt."

The Mahasamnipata says, "The Dharma is a great ocean which we enter by faith and cross by the power of wisdom."

All suffering and all defilement

are nothing but delusion.

*They have no self-nature of their own
and they persist from beginningless time
only because they have not yet established
meaningful interaction with the Tathagatagarbha.
- from the Treatise on the Awakening of Faith in
the Mahayana*

How to cure the mind of pettiness and intolerance

Small-mindedness is the antithesis of the Buddha mind. Being small-minded can be likened to looking through the wrong end of a telescope: the obvious becomes hard to see, while the greatness of all of life is lost in a selected detail. One of the best reasons to study the Dharma every day is the Dharma has the ability to open our minds, to stretch them and to expand them to their greatest potential. Why hold yourself back? Why be intolerant when you can be large-minded?

The Avatamsaka Sutra compares the mind of a bodhisattva to a great and expansive land which can hold all beings and nurture all forms of life. The sutra also compares the mind of a bodhisattva to a great ocean which constantly is being infused with the even greater wisdom and compassion of all of the Buddhas.

Our true mind is as vast as all space, brighter than the sun, and as wise as all of the Buddhas in the universe. Why settle for less? That mind is yours. It is your inheritance and it is the source of your being. You can only keep yourself from it by willful acts of pettiness and closed-mindedness. Recognition of this truth coupled with sincere study of the Dharma will eventually cure the mind of all narrow tendencies.

The *Fo Shuo Pei Sutra* says:

There are four basic ways that you can hurt yourself in this world. The first is to break off the branch of your own tree when it is flowering and laden with fruit. The second is to act like a poisonous snake which bites itself. The third is to act like a dishonest official who harms his own country. The fourth is to not be a good person and thus be reborn in hell.

We can always cure negative tendencies by asserting their positive opposites while keeping in mind the examples set for us by Shakyamuni Buddha and the great bodhisattvas. At the same time it is a very good practice to contemplate often the Four Immeasurable States of Mind of the Tathagata: boundless kindness, boundless compassion, boundless joy and boundless equanimity.

Avalokiteshvara Bodhisattva is compassion.

Mahasthamaprapta Bodhisattva is joyful renunciation.

Sakyamuni Buddha is complete purity.

Maitreya Bodhisattva is equanimity.

-from the Platform Sutra of the Sixth Patriarch

IMAGE OF BUDDHA: THE HIGHEST CREATION AMONG ARTIFACTS

Translated by Ven. Upatissa

Buddha's image is the most outstanding creation in the history of the Buddhist arts. Buddhist artists have successfully sculptured the image of the Buddha with all features that He possessed such as 32 great specific characteristics and noble virtues which even after His passing away helped people recognize Him a great human being ever lived on earth.

The image of the Buddha was not an instant creation of artists. The image is the result of long experimented creation of artists. From very early time up to the present image of the Buddha which we use to worship does have a long history. This article is aimed to detail the history of images of the Buddha as have come into existence up to the present.

The need of the image has been on demand since after the demise (parinirvana) of the Buddha. When devoted people missed the living Buddha thought that the image of the Buddha at least would be a suitable object for them to respect, venerate and worship. Yet the artists hesitated to sculpture an image. They doubted whether they could depict the exact image of the Buddha without reducing supreme qualities like great compassion, wisdom and 32 extra ordinary characteristics.

The artists confronted with the problem that how they could create the image of such a great person whose living figure they had never seen. If they failed to sculpture a perfect image failures might be great evils, they thought. Thus uncertainty and fear arising in their minds delayed the demand of creating the image of the Buddha although devoted people from very early time needed to show their veneration towards the representing image of the Buddha.

Use of Symbols:

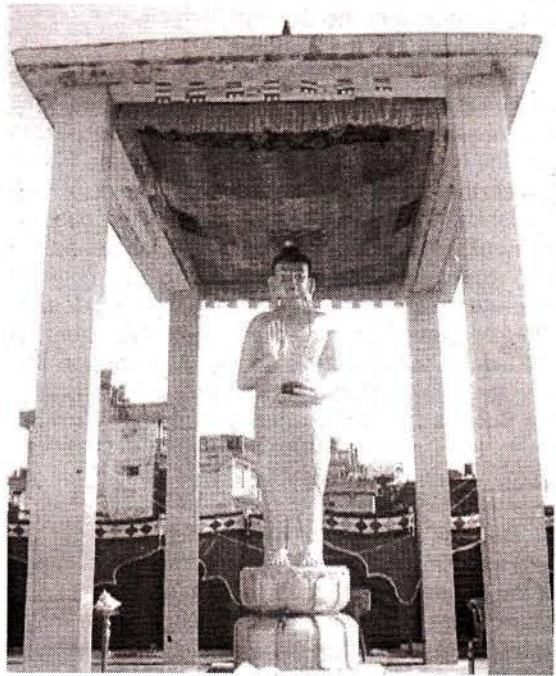
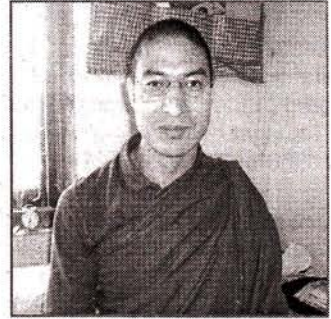
Devotion and veneration of Buddhists towards the Buddha have had increased day by day rather than they thought to decrease even a little of their veneration. Due to the absence of the image they substituted an option on behalf of the Buddha. So the use of symbols was aimed at representing the Buddha. Footprint, bo-tree, the wheel of truth (dharmacakra), and seat (asana) were among some symbols which they used to represent the Buddha. In Buddhist monasteries where we can see these symbols were depicted instead of the image of the Buddha. Like in India the ancient temples of Sri Lanka also has these symbols used

instead of the image of the Buddha.

Concept as at the time of the Buddha:

Even at the time of the Buddha devoted adherents felt the need of an object to which they could express their feeling of respect and veneration while the Buddha was out of their sight. The creation of the image seems to have started from the time of the living Buddha. Depending on some available resources of the literature of the Pali texts we notice that the creation of image has been shaped during the time of the Buddha itself.

A mention has been made in the "Divyavadana"

This image of Shakyamuni Buddha was grandly opened on Sunday 30th October 2005 by the Chairman of All Nepal Bhikkhu Association in the most Ven. Kumara Kashyapa Maha Thera.

that King Bimbisara had sent a picture of the Buddha to the King Kshudrayana of "Roruka." As mentioned in the "Avadhana Kalpalata" the picture of the Buddha was (hand-painted and) completed by a merchant. We still have further information in the "Kosalabimba Varnana" which says King Kosala has made an image of the Buddha with the sandalwood and used for his veneration.

"In the Avalokana Sutra of the Shiksha Samuccaya which belongs to the 1st century of the state era (Rajya Varsha) details were given in regard to the cult of image worship under the title of "Tathagata Pratima Anisamsa" (advantages of the image of Tathagata).

Taking into consideration the above facts some people thought that creation of the image would have been initiated from the time of the Buddha. However, on the basis of these grounds scholars hesitate to come to the conclusion that the creation was initiated at the time of the Buddha. The contradiction was that if the creation of the image had been initiated at the time of the Buddha why it could not be popular at the age of King Ashoka. For the sake of the propagation of Buddhism King Ashoka left nothing unturned during his days. But yet no information in regard to the creation of even an image of the Buddha has been found out from the history of Ashoka. In his age too symbols such as *Agnisthambha*, *Sripada*, *Dharmacakra*, *Patra* were used to represent the Buddha.

First image of the Buddha:

The beginning of the image of the Buddha is really subject to controversy. However, according to the firsthand evidences as accepted by most people that the first creation of the image could be traced back to the first century of AD during the reign of King Kanishka which falls 400 years after the passing away of the Buddha. In a gold coin issued by the king an image of the Buddha had been imprinted on one side and the image of the king another side. "Buddho" was also written in Greek characters on the side of the Buddha's image. According to this coin a sketch, first attempt of creating the image of the Buddha has had started from the time of King Kanishka. Perfectly fine creation of the Buddha's image would have taken long time even after the reign of King Kanishka.

Buddha's image-dawn of an art:

From King Kanishka's day the creation of image of the Buddha seems to have developed as an outstanding art of Buddhists. Accordingly three major traditions of arts Gandhara, Mathura, and Amaravati came into limelight of artists.

Gandhara Tradition:

The artists of Gandhara Tradition seemed interested and engaged themselves into creation of the Buddha's images in the 1st and 2nd centuries of AD.

These artists have had used stones and cement to create and craft standing and sitting statues and other postures as well. The images of the Buddha belonging to this tradition have been discovered from Afghanistan- Peshawar and in their neighborhood – Begrum, Loriyarn Tungai, Katraa, Tavitbha Hacchaa.

The artists of Gandhara Tradition showed their more inspiration to external images through creating fine components than the spiritual virtues of the Buddha. Some special features can be observed in these images. At the base of feet an image of the lion is clear-cut depiction of this tradition. This had been finely depicted through displaying a style of the lion Shakya (*sakyasihailaa*).

Legs of some statues as created in sitting posture were placed a bit distantly from each other. Hands were like well grown and strong and one hand appeared as if resting at the waist. Couple of eyes and two lips open and lint upon blossomed lips, robe similar to a Toga of Greek, and rough hairs of head were special features depicted in the arts of this statue.

Mathura Tradition:

The arts of Mathura Tradition can be introduced as if more developed than Gandhara Tradition. Its centre was the city of Mathura of India from which this tradition became popular and advanced artistic creations were produced. The artists have had made an effort to depict the spiritual qualities of the Buddha. In the museum of Savannah we notice a statue which bears the symbol of Dharma chakra indicating the perfect skillfulness of the artists of Mathura Tradition.

Amaravati Tradition:

It is accepted that the mixture of Gandhara and Mathura Traditions is the product of Amaravati Tradition. The artists of this tradition have had attempted to create more advanced and beautiful statues than previous two traditions. Statues of this tradition have been found out in southern India in the vicinity of the Stupa of Amaravati Tradition. Many statues of Sri Lanka were also influenced by Amaravati Tradition and the characteristics of this tradition can be noticed in them. The image which has improved along with the traditions is also noticed to have further developed during Gupta Age of India.

Sri Lankan Artists:

Certain scholars in their opinions in regard to the creation of the Buddha's image say that the image was first created by Sri Lanka. Prof. Siri Gunasinghe and D.T. Devendra are among the scholars who claimed that the first image was created by the hands of Sri Lankan artists. Information from the Mahavamsa has been instrumental for them to express their opinions. The reports of establishing a majestic image of stone in Pacina

Pabbata Vihara by King Devanampiyatiss and a statue inside the womb (dhatugarbha) of the huge Ruwan Veli Seya by King Dutu Gemunu are given in the Mahavamsa. So these scholars indicate that the artists of Sri Lanka should deserve honor in the history of first creation of the Buddha's image. However, the Samadhi Image of Mahamevna, Avkana Buddha Image and Maligavila Buddha Image are some evidences of later periods showing clear skillfulness of the artists of Sri Lanka in creating Buddha's images.

Worship of Image:

Although we have some evidences that the image of the Buddha could have been created at the Buddha's day itself we cannot come to our own decision. The coin of King Kanishka Era is so far clear witness of the first creation of the image. Until this Era there is no proof of the culture of image worship. Sri Lankan scholars also claim that the first image of the Buddha could have been the creation of Sri Lanka. However, depending on reliable and available details we have noticed various symbols which had represented the Buddha until the image

was created by artists.

Thus several years after the Buddha's passing away the culture of image worship had become popular. One of reasons which delayed and took many years for artists to create a statue of the Buddha was that He had not permitted the creation of his own statue. His instruction was to see Him through seeing the law of truth (dhamma). In other words seeing dhamma sees the Buddha. As said in the Dhammadaya Sutta, one who worships him while sticking to the law of truth proclaimed by Him does worships Him indeed.

(Yo dhammam pujeti so mam pujeti).

Instructions given to Ven. Vakkali do not permit the creation of His statue. He questioned Vakkali what kind of benefits he could achieve through looking at his impure and decaying physical body. He who sees the dhamma sees the Buddha. (Kim te vakkali imina putikayena – yo dhammam passati so mam passati).

- Samyutta Nikaya

Translated by Ven. Upatissa from the Budusarana of Saturday August 7, 2004.

आजीवन ग्राहक महानुभावहरूलाई विशेष अनुरोध

गत ३२ वर्षदेखि यस आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भूबाट प्रकाशित हुँदै आइरहेको आनन्दभूमि मासिकका आजीवन ग्राहकहरूलाई विभिन्न कारणवश नियमित रूपमा उपलब्ध गराउन नसकेकोमा क्षमाप्रार्थी छौं। यसलाई अझ परिमार्जित रूप दिएर अधिराज्यव्यापी र विभिन्न मित्रराष्ट्रमा समेत पुर्‍याउने लक्ष्यलाई साकार पार्न र आजीवन ग्राहकहरूलाई पनि नियमित उपलब्ध गराउनको लागि यहाँबाट पनि सहयोगको अपेक्षा राख्छौं। यसलाई तपाईंबाट निम्नानुसार सहयोग गर्न सक्नु हुन्छ।

- १) सक्दो आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराएर ।
- २) आफ्नो तर्फबाट सकेसम्म ४-५ जना ग्राहक बनाइ दिएर ।
- ३) आफ्नो परिचयमा रहेका विभिन्न उद्योग, व्यापारिक प्रतिस्थान, साहु महाजनहरूबाट विज्ञापन उपलब्ध गराएर ।
- ४) आफुलाई जानकारी भएका विभिन्न बौद्ध गतिविधिहरू यसमा समाचार प्रकाशनार्थ उपलब्ध गराएर ।
- ५) यसलाई अझ बढि पठनीय र रोचक बनाउनको लागि आवश्यक सुझाव दिएर ।

यसको वितरण व्यवस्था चुस्त दुरुस्त बनाउनको लागि ग्राहकको व्यवस्था निम्न बमोजिम गरिएको छ-

क) नजिकको विहार वा तपाईंको घर, पसलबाट प्राप्त गर्नेलाई	वार्षिक रु. १५०/- र दुई वर्षको रु. २७५/-
ख) आफ्नै घरमा प्राप्त गर्नेलाई	वार्षिक रु. १७५/- र दुई वर्षको रु. ३२५/-

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिकलाई चिरस्थायी बनाउनको लागि सक्दो सहयोग गर्नु भई बुद्धधर्म प्रचारप्रसारमा टेवा पुर्‍याउनु हुनेछ। धन्यवाद।

व्यवस्थापक

बौद्ध गतिविधि

लुम्बिनी शान्ति पदयात्रीलाई स्वागत

स्वयम्भू, कार्तिक २७ गते । स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा विहारका प्रमुख श्रद्धेय भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविरज्यू प्रमुख विहारका भन्तेहरू र उपासक उपासिकाहरूले लुम्बिनी शान्ति पदयात्रीहरूलाई स्वागत गर्नुभएको छ ।

कार्तिक २४ गतेदेखि नमोबुद्धबाट शुरु गरिएको उक्त यात्रा मंसिर ४ गते लुम्बिनीमा पुगि टुंगिनेछ । यात्रामा भिक्षुहरू, अनागरिकाहरू लामा गुरुहरू, विदेशी बौद्ध भिक्षु एवं लामाहरू र उपासक, उपासिकाहरू गरी करिब ३५ जनाको सहभागिता रहेकोछ ।

विश्वशान्तिको कामनार्थ गरिरहेको उक्त शान्ति पदयात्राको क्रममा कार्तिक २७ गते साभ आनन्दकुटी विहारमा पुगेको र उक्त विहारमा नै एक रात बास बसेको थियो । भिक्षु धर्ममूर्तिका अनुसार विहारमा बस्ने क्रममा बुद्ध विहार, तौखेल बौद्ध महिला संघ र आनन्दकुटी विहारले भोजन, नास्ता, चियापान एवं बसाईको व्यवस्था गरेको थियो । चियापानको व्यवस्था दाता जुजुमाई तुलाधारले गर्नुभएको थियो ।

छात्रवृत्ति प्रदान

जनगाल बनेपा, कार्तिक २६ गते । करूणामय मानव विकास संघ, बनेपाद्वारा काभ्रे, बनेपाको विभिन्न स्कूलका असाहाय बालबालाहरू ३० जना विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति प्रदान गरिएको छ ।

संघका अध्यक्ष श्रद्धेय भिक्षु पचालोक महास्थविर ज्यूको सभापतित्वमा सम्पन्न उक्त छात्रवृत्ति प्रदान समारोहमा बोधिचर्या विारह बनेपाका प्रमुख भिक्षु बोधिसेन महास्थविर, अ.ने.भि. संघका सचिव भिक्षु कोण्डन्य, ध्यानकुटी विहार बनेपाका कत्याधिकारी भिक्षु सहल एवं आनन्दभूमिका समपादक भिक्षु धर्ममूर्तिका पनि सहभागिता थियो । विशेष अतिथीका श्रीलंकाका भिक्षु सोरत पहास्थविर हुनुहुन्थ्यो ।

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु कोण्डन्यले मन्तव्य दिनुहुँदै एक भिक्षुको नेतृत्वमा यस्ता समाजिक सेवाका कार्य हुनु बोद्धहरूको लागि नै गौरव विषय हुने र यसलाई निरन्तरता दिने तर्फ संघले विशेष जोड दिनु पर्ने बताउनु भयो । उक्त कार्यक्रममा विभिन्न महानसभावहरूले आ-आफ्नो मन्तव्य दिनु भएको थियो । विभिन्न स्कूलका शिक्षक विद्यार्थी एवं छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने दाताहरूको सहभागिता रहेको उक्त कार्यक्रममा आफ्नो मन्वय दिनभुईं भिक्षु प्रचो लोक महास्थविरले सभा विर्सजन गर्नुभएको थियो । कार्यक्रम पछि उपस्थित सबैलाई चियापानको व्यवस्था गरेको थियो ।

रसियन धर्मदूतहरूको स्वागत

स्वयम्भू, आनन्दकुटी विहार, कार्तिक २३ गते । स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा रसियादेखि पाल्नु भउका धर्मदूतहरूलाई अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष एवं आनन्दकुटी विहारका प्रमुख श्रद्धेय भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविरज्यू प्रमुख आनन्दकुटी दायिक सभाले स्वागत गर्नु भएको समाचार छ । धर्मदूतहरूमा लामा गुरुहरू एवं उपासक उपासिकाहरू सम्मिलित हुनुहुन्थ्यो । उहाँहरूलाई भोजनको व्यवस्था त्यसताका रसियामा सम्मेलन हुँदा नेपालको प्रतिनिधित्व गरिजानु भएका भन्ते एवं उपासक उपासिकाहरूको तर्फबाट भएको थियो ।

आनन्दकुटी विहारमा कथिन उत्सव सम्पन्न

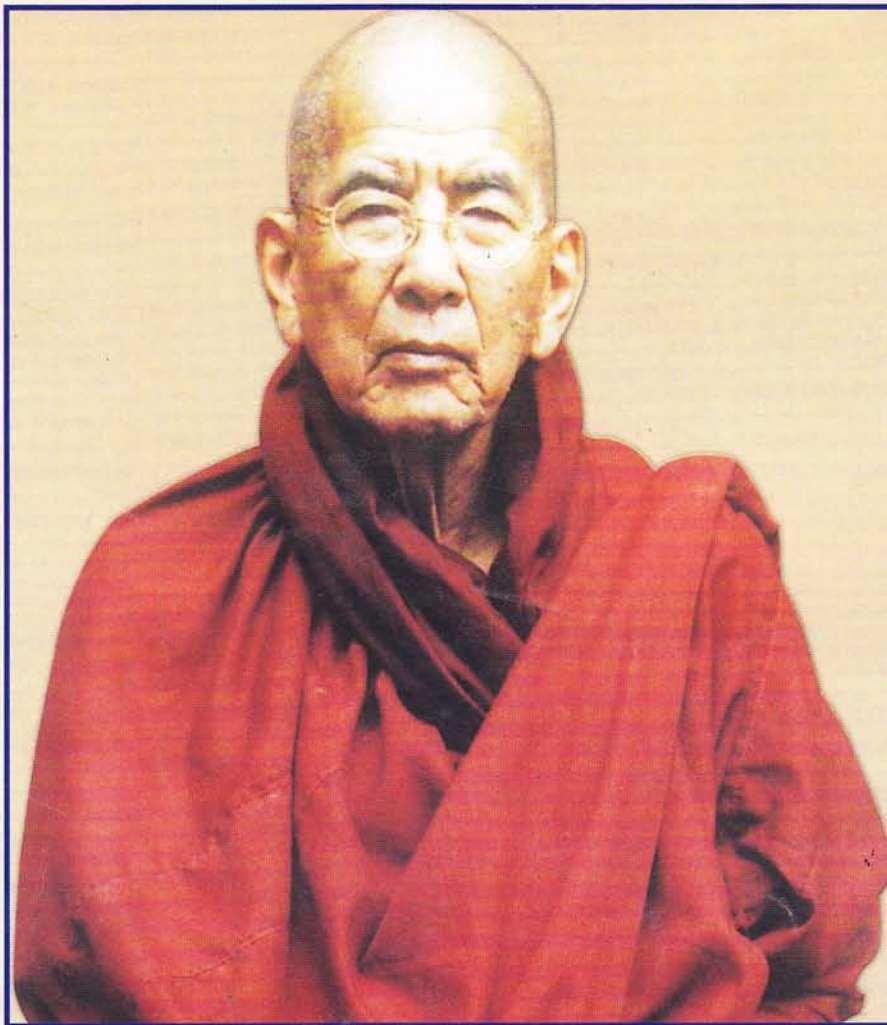
स्वयम्भू, कार्तिक ६ गते । स्वयम्भूस्थित ऐतिहासिक आनन्दकुटी विहारमा विहार प्रमुख श्रद्धेय कुमारकाश्यप भन्ते, धर्ममूर्ति भन्ते, प्रमुख प्रज्ञारत्न भन्ते र अस्सजि भन्ते वर्षावास बसि पूरा गुन भएको उपलक्ष्यमा दाता श्री तीर्थबहादुर एवं रुद्रबहादुर सपरिवारबाट भिक्षुमहासंघलाई कथिन चिवर अष्ट परिस्कर एवं कल्पवृक्ष दान दिनुभएको समाचार छ । उक्त पवित्र कथिन चिवर दान उत्सव श्रीलंकाका महामहिम रादूत श्रीमती ग्रेस आयल आमिरवायम ज्यूको प्रमुख आतिथ्यमा भिक्षुसंघ, अनागरिकाहरू र उपासक उपासिकाहरूको बृहत सहभागितामा सम्पन्न भएको थियो । उक्त अवसरमा श्रीलंकाको नियोजन गर्नु हुँदै श्रीलंकन राजदूत श्रीमती ग्रेस ए. आसिरवाथयज्यूले पनि भिक्षुसंघलाई अष्ट परिष्कार दान दिनुभएको थियो । त्यसरी नै आनन्दकुटी विहारको लागि रू. १०,०००/- (दश हजार) सहयोग पनि प्रदान गर्नुका साथै श्रीलंका र नेपालको सुमधुर सम्बन्धमो विषयमा प्रकाश पार्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रम भिक्षु धर्ममूर्तिको व्यवस्थापनमा संचालन भएको थियो ।

चतुर्थ विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन सम्पन्न

बैकक, १५-२० कार्तिक थाइलैण्डको राजधानी बैककमा २३ राष्ट्रको प्रतिनिधिको सहभागितामा चतुर्थ विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन सम्पन्न भएको छ । नेपालबाट भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरको नेतृत्वमा भिक्षु बोधिज्ञान, भिक्षु कोण्डन्य, भिक्षु निग्रोध तथा पुष्कर मान शाक्यले प्रतिनिधित्व गर्नुभएको थियो । बैककस्थित महामकुट बौद्ध विश्वविद्यालयको आयोजना तथा जानपानको नेनबुत्थुस बौद्ध संस्थको सहयोगमा सो सम्मेलन सम्पन्न भएको छ । यसरी नै दुईवर्ष पछि पाँचौं विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन जापानमा हुने समाचार थाहा हुन आएको छ ।

८५ औं शुभ जन्मोत्सवको हार्दिक शुभकाना

नेपालका श्रद्धेय संघउपनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको ८५ औं शुभजन्मोत्सवको सुखद् उपलक्ष्यमा उहाँको बुद्धशासनिक योगदानलाई स्मरण गरी सुस्वास्थ्य प्राप्ति एवं उत्तरोत्तर बुद्धशासनिक क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउँदै जान सकोस् भन्ने हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

प्रार्थी

आनन्दकुटी विहार गुठी परिवार
आनन्दभूमि परिवार